Valiokunnan lausunto HaVL 29/2018 vp– HE 123/2018 vp

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019 (HE 123/2018 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 22.10.2018.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- talous- ja suunnittelujohtaja Kati Korpi, sisäministeriö
- suunnittelu- ja talousyksikön päällikkö, eversti Jaakko Hamunen, sisäministeriö
- osastopäällikkö Risto Lammi, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Tiina Snellman, sisäministeriö
- ohjaus- ja kehittämisjohtaja Taito Vainio, sisäministeriö
- budjettineuvos Jenni Kellokumpu, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Annika Klimenko, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Kirsti Vallinheimo, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Erkki Papunen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Arto Salmela, valtiovarainministeriö
- talouspäällikkö Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen, Poliisihallitus
- neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Teemu Lehti, Hätäkeskuslaitos
- apulaispäällikkö Raimo Pyysalo, Maahanmuuttovirasto
- apulaispäällikkö Olli Kolstela, suojelupoliisi
- kehittämispäällikkö Sanna Lehtonen, Suomen Kuntaliitto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- työ- ja elinkeinoministeriö
- tietosuojavaltuutetun toimisto
- Helsingin poliisilaitos
- keskusrikospoliisi
- Lapin poliisilaitos

Valmis
5.0

- Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- Senaatti-kiinteistöt
- Tulli
- Kainuun liitto
- Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Satakunnan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Suomen Kuntaliitto
- Poliisi-, ulosotto-, syyttäjä- ja maistraattilakimiesten edunvalvontajärjestö PUSH ry
- Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Lausunnon rakenteesta

Hallintovaliokunta on lausunnossaan käsitellyt kolmea kokonaisuutta: 1) sisäinen turvallisuus, 2) maahanmuutto ja kotoutuminen sekä 3) kuntatalous. Lausunnon painopiste on sisäisessä turvallisuudessa. Tämä johtuu muun muassa turvallisuuden kokonaiskuvassa kuluvan vuosikymmenen aikana esiin nousseista uusista uhkatekijöistä ja siitä, että yleisen turvallisuustilanteen nähdään jatkavan heikkenemistään koko EU:ssa. Sisäiset ja ulkoiset turvallisuuden uhkatekijät nivoutuvat toisiinsa yhä tiiviimmin niin, että niiden hahmottaminen selkeästi vain jompaan kumpaan kategoriaan ei ole aiempaan tapaan mahdollista. Joka tapauksessa operatiivisesta uhkien torjunnasta vastaavat keskeisesti sisäisen turvallisuuden viranomaiset ympärivuotisesti jokaisena päivänä ja kaikkina aikoina.

Sisäinen turvallisuus

Yleistä viranomaisten toimintaedellytyksistä

Hallintovaliokunta on jo pidempään ollut huolissaan sisäisen turvallisuuden lisääntyneiden uhkatekijöiden vuoksi. Sisäinen turvallisuus on yhteiskunnan kivijalka, ja se uhkaa murentua etenkin meneillään olevalla vuosikymmenellä tapahtuneen turvallisuusympäristön merkittävän heikentymisen myötä. Tilanteeseen ei ole reagoitu turvallisuusuhkien lisääntymisen edellyttämällä tavalla. Osaltaan vaikuttavat muun muassa aiemmin tehdyt säästöpäätökset. Pidemmässä tarkastelussa viranomaisten suorituskyvyssä on tapahtunut jatkuvaa vähitellen tapahtunutta suorituskyvyn heikkenemistä, mikä näyttää jatkuvan myös vastaisuudessa.

Vuoden 2017 valtiopäivillä hallintovaliokunta on sisäisen turvallisuuden selonteosta (VNS 5/2016 vp) antamassaan mietinnössä analysoinut sisäisen turvallisuuden kehitystä valiokunnan olemassa olon koko ajalta 1990-luvulta nykypäivään saakka (HaVM 5/2017 vp). Tarkastelun painopisteet ovat turvallisuusympäristön heikentymisen vaikutuksissa tilanteessa, jossa entiset, niin sanotut perinteiset viranomaistehtävät ovat yhä hoidettavina. Hallintovaliokunta on linjannut toimialansa osalta sisäisen turvallisuuden kehittämistoimenpiteet aina ensi vuosikymmenen puoleen väliin saakka eduskunnan hyväksymässä sisäisen turvallisuuden selontekomietinnössä (HaVM 5/2017 vp). Valiokunta viittaa sisäisen turvallisuuden osalta tässä yhteydessä tarkemmin mainitun

selontekomietinnön lisäksi myös turvallisuustilanteen muuttumisen johdosta antamaansa perustuslain muuttamiseen liittyvään lausuntoonsa (HaVL 7/2018 vp) ja kevään 2018 valtiontalouden kehyslausuntoon (HaVL 13/2018 vp) sekä vuoden 2018 valtion talousarvioesityksestä annettuun lausuntoon (HaVL 30/2017 vp).

Sisäisen turvallisuuden viranomaisten toiminnan suunnittelun, kehittämisen ja johtamisen sekä varsinaisten tehtävien hoitamisen ja kansalaisten turvallisuuspalvelujen saatavuuden kannalta erityisen ongelmallista on useamman vaalikauden ajan ollut se, ettei turvallisuusviranomaisten toimintaedellytyksiä ole turvattu pitkäjänteisesti. Valtiontalouden kehysmenettelyssä kehyskauden ensimmäinen vuosi on valiokunnan kokemuksen mukaan laadittu jo useamman hallituskauden aikana niin, että juuri ja juuri voidaan pienellä vuotuisella viranomaisten suorituskyvyn heikkenemisellä selviytyä jotenkin tehtävistä. Usein on silti jouduttu turvautumaan lisätalousarvioihin. Kehyskauden seuraavien vuosien osalta on ollut nähtävissä, ettei viranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamista voida perustaa kyseisten vuosien kehyksiin, vaan seuraavassa kehyksessä on jälleen tehtävä tarkistuksia edellä esitetyin tavoin.

Nykyinen kehysmenettely ja toistuvaan lisäbudjetointiin perustuva toimintamalli ei tue viranomaisten toiminnan jäntevää ja suunnitelmallista johtamista eikä kehittämistä, vaan merkitsee lähinnä toiminnan pakkotilanteessa tapahtuvaa sopeuttamista. Lyhytjänteinen ja tempoileva talouden ja toiminnan yhteensovittaminen synnyttää valiokunnan mielestä lisäkustannuksia ilman lisäarvoa. Kehyskausi on muutoinkin liian lyhyt ajanjakso suunnitelmallisen toiminnan kehittämisen ja johtamisen kannalta. Yhteen nivoutuvan toiminnan ja talouden kestävän suunnittelun tuleekin tapahtua vaalikautta pidemmällä aikajänteellä.

Valiokunnan mielestä on nähtävissä, että sisäisen turvallisuuden viranomaisten suorituskyky tulee jatkamaan jo pidempään tapahtunutta alenemistaan, ellei tehdä rakenteellista rahoitustason nostoa viranomaisten toimintaedellytysten turvaamiseksi. Valiokunta painottaa, että valtion talouden kannalta varsin pienellä panostuksella pystytään turvaamaan maamme asema maailman turvallisimpiin kuuluvana maana. Menetettyä turvallisuutta ei ole helppo saada takaisin isoillakaan panostuksilla, joita tehdään esimerkiksi Ruotsissa.

Tällä hetkellä näyttää siltä, että tuudittaudutaan menestykseen kansainvälisissä turvallisuusvertailuissa arvioimatta tarkemmin nykytilaa, meneillään olevaa kehitystä ja sen vaikutuksia. Riittääkö esimerkiksi se, että jossakin muualla tehdään enemmän rikoksia kuin Suomessa? Poliisille vuonna 2017 ilmoitettujen pahoinpitelyrikosten määrä on ollut maassamme yli 35 000 tekoa vuodessa (lähes 100 pahoinpitelyä päivää kohti) ja omaisuusrikosten määrä yli 210 000 rikosta vuodessa (vajaat 600 tekoa päivää kohti). Noin 100 000 poliisin hälytystehtävää jää saadun selvityksen mukaan vuositalolla hoitamatta. Päivää kohti sanottu merkitsee lähes 300 hoitamatonta hälytystehtävää päivää kohti. Onko todella niin, että sitten vasta havahdutaan, kun oikein katastrofaalista tapahtuu? Lentoturvallisuuteen on maailmanlaajuisesti ymmärretty panostaa voimakkaasti sen jälkeen, kun Yhdysvaltoihin 11. päivänä syyskuuta vuonna 2001 tehtiin onnistunut terrori-isku.

Valiokunta korostaa, että sisäisen turvallisuuden toimialalla tarvitaan muun muassa

- viranomaisten suorituskyvyn selkeää nostamista, jotta kyetään vastaamaan uusiin uhkiin ja huolehtimaan myös perinteisistä tehtävistä

- tehtävien hoitamisen ja toiminnan kehittämisen edellyttämää pidemmän aikavälin resurssi- ja taloussuunnittelua, johon myös sitoudutaan

- viranomaisten kykyä huolehtia sekä ennalta estävästi että akuutissa tilanteessa kansalaisten turvallisuudesta ja tehtäviensä hoitamisella kykyä ylläpitää kansalaisten turvallisuuden tunnetta.

Toimintamenobudjetointi ja sisäinen turvallisuus

Toimintamenojen budjetointi

Talousarviossa viranomaisten varsinaisen toiminnan menojen lisäksi toimintamenorahoituksesta maksetaan esimerkiksi tietojärjestelmäkustannuksia ja toimitilojen vuokramenoja sekä kaluston hankintamenoja. Toimintamenobudjetoinnin tarkoituksena lienee antaa viranomaiselle harkintavaltaa ja liikkumavaraa menojensa kattamiseen. Ajan kuluessa alimitoitettu budjetointi on kuitenkin vienyt liikkumavaran ja edellytykset toiminnan suunnitelmalliselta kehittämiseltä. Valiokunnalle asiantuntijakuulemisessa syntyneen käsityksen perusteella ongelmaa pahentaa se, ettei valtion talousarvioesitys perustu tarkkaan erittelyyn siitä, mitä toimintamenorahoituksella saadaan aikaan ja mikä on sen vaikuttavuus.

Valiokunta on saanut sisäministeriöltä ja Poliisihallitukselta kattavat kirjalliset lausunnot ensi vuoden 2019 valtion talousarvioesityksestä. Valiokunta on etenkin mainittujen aiempaa enemmän yksilöityjen ja tarkemmin kuvattujen toiminnan ja talouden tietojen pohjalta pyrkinyt selvittämään, mitä budjetilla saadaan aikaan sisäministeriön toimialalla. Kysymys on muun muassa sen mahdollisimman tarkasta laskemisesta, miten henkilöresursseja on käytettävissä eri viranomaistehtäviin, miten toimitilamenot on esityksessä budjetoitu ja kuinka paljon valtion itselleen maksamat toimitilakustannukset vaikuttavat varsinaisen toiminnan toimintaedellytyksiin. Myös toimitilamenojen tapaan on saatu tiedot ICT-kustannuksista ja niiden kehityksestä sekä kustannusten nousun puutteellisesta kattamisesta toimintamenobudjetissa.

Valiokunta on myös kuullut edellä mainituista seikoista sisäministeriön hallinnonalan niin sanottua valtiovarainministeriön sektorivirkamiestä.

Valiokunnalle on Poliisihallituksen toimesta esitetty alustava laskelma poliisin kulurakenteesta eri kululajeineen. Siltä pohjalta Poliisihallitus on myös tehnyt oman esityksensä sisäministeriölle. Saadun selvityksen mukaan poliisin ensi vuoden talous on käytännössä sidottu hyvin tarkasti aivan välttämättömiin eri menokohteisiin ilman, että olisi olemassa liikkumavaraa ja mahdollisuutta kehittää toimintaa, vaan priorisoinneilla olisi keskityttävä vain osaan tehtävistä.

Asiantuntijakuulemisessa on ilmennyt, että valtiovarainministeriön puolelta esitetty näkemys poikkesi olennaisesti sisäministeriön ja Poliisihallituksen tiedoista. Valiokunnalle on syntynyt käsitys, ettei valtiovarainministeriön puolella tehdä tarkkaa ennakollista arviointia ja laskentaa sen suhteen, miten rahoitus tulee riittämään viranomaisten eri menolajeihin. Tarkastelukulma on

saadun selvityksen perusteella varsin yleinen eikä siinä ole otettu huomioon esimerkiksi sitä, kuinka paljon valtio-omisteisen yhtiön toteuttamat vuokrankorotukset samoin kuin kohoavat ICT- menot vähentävät ilman kompensointia varsinaiseen toimintaan tarkoitettua rahoitusta.

Lähtökohtana vaikuttaa olevan se seikka, että tietynkokoinen toimintamenobudjetti merkitsee ikään kuin automaattisesti myös tarpeellista toiminnallista väljyyttä. Esimerkiksi poliisin henkilötyövuosilaskelmien perustaminen asukaslukuun ja näiden tietojen vertailun hyväksyttävyys kiistettiin eri maiden olosuhteiden osalta. Ruotsin, joka on Suomen kaltainen maa, ongelmien ja suuren poliisille kohdistetun lisäpanostuksen osalta kuulemisessa valtiovarainministeriön edustajan puolelta viitattiin siihen, että Ruotsissa on paljon maahanmuuttajia.

Hallitsemattomat ICT-menot syövät toimintarahoitusta

Sisäisen turvallisuuden viranomaisten tehtävissä on henkilöstön työpanos aivan olennainen. Sitä ei ole voitu eri syistä korvata tähän mennessä tietotekniikalla tai muilla teknisillä ratkaisuilla. Onnistuneet tekniset järjestelmät ovat voineet tuoda työntekoon etenkin uusia tapoja ja laajempaa tietotekniikan hyödyntämistä. Esimerkiksi liikenteen nopeusvalvonnassa on hyödynnetty aiempaa enemmän teknistä valvontaa.

Valtion tietojärjestelmäkustannukset ovat suuret ja näyttävät jatkavan vuosittaista kohoamistaan ilman, että niitä käyttävillä viranomaisilla on keinoja käytettävissään vuotuisen kustannustason nousun hillitsemiseksi. Nämä lisääntyvät hankinta- ja käyttökustannukset katetaan kuitenkin niukoista toimintamenoista ilman kustannusten ja niiden nousun kattavaa kompensointia. Esimerkiksi viranomaisten turvallisen tietoverkon, TUVE-verkon kustannukset tulevat käyttäjien maksettaviksi riippumatta, onko kustannusten kattamiseen myönnetty varoja, seurauksin että toiminta joustaa tietojärjestelmämenojen kustannuksella.

Sisäisen turvallisuuden kokonaisuudessa viranomaisilla on vireillä monia uusia ja uudistettavia tietojärjestelmähankkeita. Osa näistä ICT-hankkeista on kestänyt pitkään, osa ei ole täyttänyt asetettuja odotuksia ja vaatimuksia sekä osa on ylittänyt kustannusarviot olennaisesti. Keskeisin ja taloudellisesti merkittävin on pahasti viivästynyt poliisin, muiden turvallisuusviranomaisten ja oikeusviranomaisten prosesseja yhdistäväksi ja tehostavaksi tarkoitettu Vitja-tietojärjestelmäkokonaisuus, joka on hankkeena käynnistynyt viime vuosikymmenellä. Valiokunta pitääkin välttämättömänä panostaa yhtäältä tarvittavaan tilaaja- ja sopimusosaamiseen sekä toisaalta järjestelmätoimittajien edellytyksiin täyttää tilaajien odotukset ja vaatimukset tietojärjestelmien toimivuudesta, käyttökelpoisuudesta ja käyttäjäystävällisyydestä sekä tarpeellisesta yhteen toimivuudesta. Sopimusosaamiseen kuuluu myös ICT-järjestelmien elinkaaren ajan käyttökustannusten hallinta.

Turvallisuusviranomaisille oma erillinen toimitilajärjestely

Senaatti-kiinteistöt on valtion liikelaitos, jonka tehtävänä on tuottaa tilapalveluja ja niihin välittömästi liittyviä muita palveluja valtion virastoille ja laitoksille. Senaatti-kiinteistöt toimii lähtökohtaisesti liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti. Senaatin omaisuus on Suomen valtion omistuksessa ja osoitettu liikelaitoksen omistajahallintaan. Senaatti-kiinteistöillä on vuokratta-

via tiloja yhteensä noin 6,2 miljoonaa neliömetriä ja lähes 10 000 rakennusta. Näistä poliisitaloja on noin 4 prosenttia ja Rajavartiolaitoksen ja Tullin tiloja noin 3 prosenttia.

Vaikka valtion virastojen toimitilamenot ovat yleisellä tasolla laskeneet, sisäisen turvallisuuden viranomaisten, kuten poliisin ja Rajavartiolaitoksen, toimitilakustannukset ovat kuitenkin voimakkaassa nousussa. Kustannusten nousu johtuu valiokunnan aiemmin saaman selvityksen mukaan toiminnan muuttuneista vaatimuksista, turvallisuusvaatimusten kiristymisestä sekä rakentamista koskevien viranomaismääräysten muuttumisesta. Lisäksi merkittävä osa poliisin toimitiloista on peruskorjausiässä ja osassa on vakavia käytön estäviä homevahinkoja. Kiinteistöjen tekninen laatutaso nousee peruskorjausten yhteydessä vastaamaan nykyisiä määräyksiä, ja tämä vaikuttaa saadun selvityksen mukaan myös vuokratasoon. Poliisin omin toimenpitein ei juurikaan voida vaikuttaa näihin kustannuksiin, sillä poliisin palveluverkon harventamista ei voida jatkaa.

Rajavartiolaitos on vuokrannut toimitiloja Senaatti-kiinteistöjen lisäksi ulkopuolisilta toimijoilta. Senaatti-kiinteistöiltä vuokrattujen tilojen vuokrataso on pysynyt viime vuosina ennallaan. Rajavartiolaitoksen toimitilakustannukset kuitenkin kasvavat muun muassa rajanylityspaikkojen kehittämishankkeiden ja peruskorjaushankkeiden johdosta kehyskaudella. Saadun tiedon mukaan Rajavartiolaitos kykenee omin toimenpitein huolehtimaan käytössään olevista kiinteistöistään edullisemmin kuin nykyjärjestelmässä ja samalla pitämään niistä huolta nykytilaa paremmin.

Vakavan ongelman muodostaa se seikka, että toimitilavuokrat maksetaan toimintamenoista. Tämä luonnollisesti vaikuttaa viranomaisten toimintaedellytysten heikkenemiseen, kun talousarviomenettelyssä toimitilamenojen kustannusvaikutuksia ei huomioida täysimääräisesti. Senaatin valtiolle tekemien tilitysten myötä käytetään toimintaan tarkoitettua rahoitusta toimintamenojen leikkaamiseen takaisin valtiolle.

Valiokunta katsoo, että turvallisuusviranomaisten kiinteistöjen vaatimuksista ja osin sijainnistakin johtuen niiden käytössä olevien kiinteistöjen rakentaminen, ylläpitäminen ja korjaaminen on syytä järjestää omana erillisenä toimitilaratkaisuna ja samalla niin, ettei toimitiloihin käytetä toimintamenorahoitusta, vaan vuokrakustannukset katetaan täysimääräisesti tarkoitukseen varatulla rahoituksella.

Kun sisäisen turvallisuuden viranomaistehtävissä kustannusrakenne on vahvasti henkilöstöpainotteinen, erikseen budjetoimattomien toimitilamenojen ja ICT-menojen kustannukset joudutaan kattamaan käytännössä varsinaiseen viranomaistoimintaan tarvittavista henkilöstömenoista.

Valtion toimitilamenojen kustannusten nousua pyritään hillitsemään muun muassa nykyistä tehokkaammalla tilankäytöllä. Valiokunta kiinnittää yleisemminkin huomiota asiaan ja katsoo, että tilatehokkuustavoitteiden toimeenpanolla ja muuttuneilla tilaratkaisuilla (monitilaratkaisut) ei saa olla negatiivista vaikutusta valtion virastojen henkilöstön työhyvinvointiin, työskentelyedellytyksiin eikä työn laatuun ja tehokkuuteen. Valiokunta korostaa, että toimitilojen tulee vastata kulloistenkin työtehtävien tarpeita. Muun muassa ministeriöiden lainvalmistelutyö on vaativaa ja pitkäjänteistä. Valiokunta ei pidä asianmukaisena, jos henkilöstö joutuu tekemään työtä etätyönä kotona sen vuoksi, ettei virastolla ole käytettävissä riittäviä ja kyseisten työtehtävien sekä yksilöllisten tarpeiden mukaisia työtiloja. Valtiolla ei tule olla vain toimitilastrategiaa, vaan ennen

kaikkea työntekostrategia, ja sellaisen laatiminen voi saattaa uuteen valoon nykyisen toimitilastrategian.

Toimintamenobudjetoinnin kehittäminen

Toimintamenobudjetointi on ainakin turvallisuussektorilla johtanut siihen, että yhä suurempi osa nimensä mukaisesti varsinaiseen toimintaan tarkoitetusta talousarviorahoituksesta menee ICT-menoihin ja toimitilamenoihin. Valiokunnan mielestä on etukäteen voitava riittävän tarkasti laskea, mitä käytettävissä olevalla rahoituksella saadaan aikaan. Valiokunnan näkemys on, ettei asian merkitystä tiedosteta talousarvioesityksestä päätettäessä riittävästi.

Valiokunta on erittäin huolissaan siitä, ettei taloudesta viime kädessä vastaavan valtiovarainministeriön käsitys vastaa valiokunnan saaman selvityksen perusteella toiminnasta vastaavien viranomaisten tietoja tehtävien hoitamisen edellyttämästä rahoitustarpeesta. Talouden tunnusluvuista ja niiden vaikuttavuudesta on välttämätöntä kyetä muodostamaan yhteinen todellisuutta vastaava tieto- ja laskentapohja sekä siltä pohjalta yhteneväiset johtopäätökset toiminnan tarpeista lähtien.

Hallintovaliokunnalla ja sisäisen turvallisuuden operatiivisilla toimijoilla on valiokunnan arvion mukaan yhteinen käsitys tehtävien hoidon vaatimuksista ja niiden taloudellisten edellytysten turvaamisesta. Paljolti sama käsitys näyttää olevan sisäministeriöllä. Vastaava toiminnan ja talouden liiallisen erillisyyden ongelma heijastuu aina eduskunnan talousarviokäsittelyyn saakka ja myös eduskuntakokonaisuuden sisäisesti.

> *Hallintovaliokunta pitää välttämättömänä, että sisäisen turvallisuuden viranomaisten talousarviomenettelyssä,*
>
> *- eritellään viranomaiskohtaisesti ainakin laskennallisesti muun muassa henkilöstön palkkaamiseen, ICT-menoihin ja toimitilamenoihin käytettävissä oleva rahoitus niin, että pystytään määrittelemään kunkin viranomaisen todelliset toiminnan, tehtävien hoitamisen ja kehittämisen edellytykset*
>
> *- toteutetaan turvallisuusviranomaisille oma erillinen toimitilajärjestely.*

Poliisitoimi

Toimintaympäristö

Niin sanotun perinteisen rikollisuuden kokonaismäärässä ei ole 1990-luvulta tähän päivään tapahtunut olennaista muutosta. Vuonna 2017 poliisille on ilmoitettu noin 460 000 rikoslakirikosta. Liikennerikoksia on tullut poliisin tietoon hieman yli 400 000.

Hälytystehtäviä on nykyisin vuositasolla ollut noin miljoona tehtävää, joista noin 100 000 on jäänyt resurssivajeen vuoksi hoitamatta.

Poliisin toimintaympäristön muutos meneillään olevalla vuosikymmenellä liittyy uuden tyyppisiin rikollisuuden ja uhkatekijöiden ilmenemismuotoihin. Keskeisiä poliisin tähän kokonaisuuteen liittyviä toimintalohkoja ovat kyberturvallisuus, jengiytyminen, syrjäytyminen, maahanmuuttoon liittyvät poliisitoimen haasteet, terrorismi ja hybridiuhkat.

Rikostutkinnassa selvitysaste on kokonaiskuvassa laskenut 1990-luvulta vähitellen yhä alemmas. Esimerkiksi omaisuusrikosten selvitysasteen arvioidaan jatkavan laskuaan lähivuosina huomattavan alhaiselle 35 prosentin selvitystasolle. Rikostorjunnassa joudutaan painottamaan muuttuneessa turvallisuustilanteessa entistä selvemmin henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten tutkinnan suorituskykyä. Valiokunta tähdentää, että voimavaroja on voitava kohdentaa myös ennalta estävään toimintaan ja etenkin akuutteihin ja aikaa vieviin ilmiöihin, kuten väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ja ekstremismiin.

Huumausainerikollisuuden lisääntyminen vaikuttaa laajasti poliisin toimintaan ja luonnollisesti koko suomalaiseen yhteiskuntaan. Poliisilaitokset ovat raportoineet alueillaan huumeiden käytön olevan yhä näkyvämpää. Tämä heijastuu erilaisten yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriöiden lisäksi omaisuus- ja pahoinpitelyrikoksissa. Selkeästi huumausaineiden käyttö ilmenee huumausainerattijuopumuksien määrän lisääntymisenä.

Toimintaympäristön tilannekuvassa on nähtävissä hälytystehtävien osalta vasteaikojen jatkavan pidentymistään.

Toimintaympäristöä kuvaa myös se, että vuosia tapahtuneen tutkinta-aikojen pidentymisen arvioidaan jatkuvan edelleen. Osaksi kysymys on vaativista tutkittavista rikosjutuista ja osin tutkintaan kohdennettavista liian niukoista resursseista.

Talousarvioesitys

Vuoden 2019 talousarvioesityksessä poliisin toimintamenomomentille esitetään noin 11 miljoonan euron lisäystä kuluvaan vuoteen verrattuna eli yhteensä 746,5 miljoonaa euroa. Talousarvioesityksessä on 2,5 miljoonaa euroa kohdennettu ennalta estävään toimintaan (EET) ja 3,3 miljoonaa euroa vahvistamaan poliisin palvelukykyä erityisesti vasteaikojen kannalta haasteellisilla harva-alueilla.

Valiokunta pitää myönteisenä mainittua tasokorotusta, vaikka se vain osaltaan korjaa aiempien leikkausten myötä syntynyttä tilannetta. Sisäministeriön esitys valtiovarainministeriölle on ollut 22 miljoonaa suurempi eli tasolla 755 miljoonaa euroa, vaikka sekään ei sisältänyt Poliisihallituksen esittämää EU-puheenjohtajuuskauden rahoitusta.

Lisäksi ICT-menojen kasvu, kuten esimerkiksi TUVE-kustannukset, leikkaavat varsinaiseen toimintaan käytettävissä olevia voimavaroja. Poliisi on lailla velvoitettu käyttämään TUVE-verkkoa ilman, että se voi vaikuttaa valtion perimiin kustannuksiin.

Kuten edellä on todettu, poliisin toimitilamenot ovat voimakkaassa kasvussa. Vastaavaa rahoitusta ei sisälly talousarvioesitykseen eikä tulevien vuosien kehyksiin. Toimitilakustannusten arvioidaan nousevan vuoden 2016 67,7 miljoonasta eurosta vuoteen 2022 mennessä 86,1 miljoo-

naan euroon. Tämä johtuu 1) taloteknisesti vanhenevista toimitiloista (osassa tomitiloja on vakavia homevahinkoja), 2) uuden poliisitalokonseptin mukaisista poliisiasemista, 3) vapautensa menettäneiden tilojen peruskorjausprojektista, 4) tilojen turvallisuustason nostosta ja 5) kytköksistä muiden hallinnonalojen toimitilahankkeisiin.

Uudistetun ja uudistettavana olevan lainsäädännön hankkeisiin ei ole myöskään eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta (reservipoliisi) varattu tehtävien lisääntymisestä johtuvaa henkilöstötarvetta vastaavaa rahoitusta. Valtiovarainministeriön sektorihenkilön puolelta on katsottu, että poliisin talousarvion kokoluokka antaa liikkumavaraa, eikä erillistä rahoitusta tarvita yksittäisten lainsäädäntöuudistusten vaatiman lisähenkilöstön palkkaamiseen. Poliisin operatiivisen johdon alustavan kulurakennelaskelman mukaan poliisin rahoituksellinen liikkumavara on talousarvioesityksen puitteissa vain pari miljoonaa euroa.

Lainvalmistelussa selvitettäviin vaikutuksiin kuuluvat aina henkilöstövaikutukset. Poliisi on yleinen lainvalvontaviranomainen, jolle säännönmukaisesti annetaan säädettävän uuden lainsäädännön valvontatehtäviä. Kuitenkaan poliisille ei yleensä osoiteta talousarvio- ja kehysmenettelyssä valvontatehtävien hoitamiseen lainvalmistelun yhteydessä arvioitujen henkilöstövaikutusten mukaisia riittäviä voimavaroja. Uusi alkoholilainsäädäntö mukaan lukien vireillä olevien uudistushankkeiden tehtävät edellyttävät lainvalmistelussa tehtyjen arviointien perusteella ensi vuodelle noin 225 henkilötyövuoden lisähenkilöstöä, joka ei kuitenkaan ole käytettävissä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että kiireellisten hälytystehtävien toimintavalmiusajan heikkeneminen saadaan pysäytettyä ja käännettyä paremmaksi. Lisäksi rikostutkinnassa selvitysprosentit on saatava takaisin nousuun. Liikenteen valvontaa mukaan lukien raskaan liikenteen valvonta on tehostettava. Raskaan liikenteen valvonta liittyy myös harmaan talouden torjuntaan. Lisääntyneellä nopeuksien kiinteällä kameravalvonnalla ei kyetä selvittämään kuljettajien ajokuntoa. Huolestuttavaa on, että jo noin puolet rattijuopumusrikoksista on tehty huumausaineiden vaikutuksen alaisena.

Poliisin resursseja joudutaan talousarvioesityksen mukaisella rahoituksella väistämättä kohdentamaan enenevässä määrin poliisin kiireellisimpiin ydintehtäviin, keskeisimpien oikeushyvien suojaamiseen ja erityisiin painopistealueisiin. Tämä johtaa siihen, että poliisin peruspalveluiden saatavuus, laatu ja toimintaedellytykset laskevat, mikä entisestään heikentää erityisesti varsinkin harvaan asuttujen alueiden palveluja ja turvallisuutta. Kysymys on tältäkin osin jo pidempään jatkuneesta kehityssuunnasta. Lakisääteistä perustaa priorisoinnille ei ole, vaan osa tehtävistä jää resurssien puuttuessa hoitamatta. Priorisointi perustuu käytännön tilanteissa siihen, että välittömästi henkeen ja terveyteen kohdistuvat hälytystehtävät on kiireellisinä tehtävinä asetettava etusijalle.

Rikostutkinnassa vakavampien rikosten estäminen ja selvittäminen joudutaan asettamaan etusijalle suhteessa muuhun rikostorjuntaan. Kansalaisten kannalta esimerkiksi niin sanotut tavanomaiset omaisuusrikokset, kuten asuntomurrot, joita tapahtuu varsin paljon, ovat merkityksellisiä. Niiden ja muiden niin sanottujen massarikosten selvittämistason alhaisuus on osaltaan omiaan lisäämään kansalaisten turvattomuuden tunnetta.

Rikollisuus ja sen torjunta ovat muuttuneet merkittävästi viimeisen noin kymmenen vuoden aikana. Kriisialueilla konflikteihin osallistuneiden henkilöiden toiminta länsimaissa, kansainvälisesti toimivan järjestäytyneen rikollisuuden vaikutusten leviäminen ja tietoverkkorikollisuuden nopeasti etenevät uudet ilmiöt ovat asettaneet lainvalvonnan kapasiteetin ennennäkemättömän paineen alaiseksi. Uusi tilanne edellyttää hyvää reaaliaikaista tilannekuvaa ja hyvää yhteistyötä poliisiviranomaisten samoin kuin muidenkin turvallisuusviranomaisten kanssa.

Kustannustason nousu ja budjetoinnin pidemmän aikavälin tasovaje vaikuttavat osaltaan siihen, että poliisin ajoneuvokaluston uusiminen ja kunnossa pitäminen on haastavaa.

Poliisin henkilöresurssit

Poliisin kulurakenteessa henkilöstömenot muodostavat noin 70 prosenttia poliisin kokonaismenoista. Kuluvan vuosikymmenen alussa henkilötyövuosien määrä on ollut tasolla 7 850 poliisimiestä. Sen jälkeen poliisien määrää on vähennetty kymmenkunta prosenttia niin, että vuonna 2017 poliisimiesten määrä on ollut 7 148. Kuluvana vuonna on suunta saatu vihdoin kääntymään ylöspäin, ja tänä vuonna pysytään 7 200 poliisimiehen tasolla.

Ongelma on siinä, että poliisin tehtävät eivät ole vähentyneet, vaan lisääntyneet. Perinteiset poliisitehtävät ovat entisellään. Lainsäädännöllä poliisille on annettu jatkuvasti lisätehtäviä, mutta ei niitä vastaavia resursseja, vaikka lainvalmisteluohjeistuksen mukaan vaikutukset on arvioitava myös tästä näkökulmasta. Kehyssidonnaisuus merkitsee sitä, että kuulemisissa valtiovarainministeriön sektorivirkamies lähtökohtaisesti vastustaa lisätehtävien edellyttämiä resursseja. Käytännössä tämä johtaa siihen, ettei uuden lainsäädännön valvontatehtäviä voida hoitaa siten kuin lakia säädettäessä on edellytetty. Lisäksi muun muassa uudistetun esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön myötä poliisille on tullut paljon muun muassa erilaisia menettelyllisiä lisätehtäviä, jotka vievät aikaa. Vaikeat tai laajat rikostutkinnat voivat sitoa jopa vuosiksi merkittävästi huomattavan henkilöstömäärän työpanosta.

Yhä useampi rikos jää selvittämättä tai selvittäminen kestää aiempaa pidempään. Poliisi jää entistä useammin tulematta rikoksen tekopaikalle. Myös hälytystehtävien vasteajan arvioidaan jatkavan heikkenemistään.

> *Valiokunta on sisäisen turvallisuuden selontekomietinnössään määritellyt poliisimiesten määrän tavoitetasot nykyisessä turvallisuus- ja tehtävätilanteessa aina vuoteen 2025 yhteensä 7 850 henkilötyövuoteen. Lausuntoonsa HaVL 30/2017 vp valiokunta on Poliisihallituksen laskelman pohjalta kirjannut seuraavan vuotuisen tavoitekehityksen:*
>
> *- 7 260 htv vuonna 2019*
>
> *- 7 380 htv vuonna 2020*
>
> *- 7 500 htv vuonna 2021*
>
> *- 7 680 htv vuonna 2022*

- 7 850 htv vuosina 2023—2025.

Valiokunta tähdentää, että poliisi tarvitsee pitkän aikavälin kehystason rakenteellisen noston.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella poliisin osalta lisärahoitustarve valtion vuoden 2019 talousarvioesitykseen verrattuna on 22 miljoonaa euroa poliisin toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Suojelupoliisi

Suojelupoliisille on valtion talousarvioesityksessä esitetty vuodelle 2019 yhteensä noin 42,3 miljoonaa euroa. Valiokunta pitää lisärahoitusta perusteltuna. Sillä kyetään varautumaan siviilitiedustelulainsäädännön toimeenpanoon. Lisärahoitus mahdollistaa toteutuessaan suojelupoliisin henkilöstömäärän asianmukaisen kasvun.

Valiokunta toteaa, että kansallisen turvallisuuden ylläpitäminen voimakkaasti muuttuvassa toimintaympäristössä edellyttää suojelupoliisin toimintaedellytysten varmistamista ja suorituskyvyn kehittämistä. Nämä toimintaympäristön muutokset ovat jo tähän mennessä vaikuttaneet suojelupoliisin kaikkiin toimintasektoreihin. Toimintaympäristön muutokseen vastaamiseen liittyen valiokunta tähdentää, että suojelupoliisilla tulee olla riittävät edellytykset hyödyntää säädettävänä olevan tiedot siviilitiedustelulain mukaisia toimivaltuuksia vaikuttavalla tavalla.

Valiokunta pitää tärkeänä, että suojelupoliisi myös jatkossa tulee kehittämään organisaatiotaan ja toimintaansa muun muassa uusia teknisiä ratkaisuja ja toimintamalleja hyödyntämällä sekä varmistamalla henkilöstön ammattitaidon ja asianmukaiset toimitilat.

Valiokunta katsoo, että valtion talousarvioesitykseen sisältyvät resurssilisäykset muodostavat asianmukaisen pohjan suojelupoliisin toiminnan kehittämiselle toimintaympäristön ja lainsäädännön muutoksessa. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että suojelupoliisin rahoitusta vahvistetaan edelleen tulevina vuosina. Rahoituksen pitkäjänteinen vahvistaminen on omiaan antamaan asianmukaiset edellytykset lakisääteisten tavoitteiden kattavaan saavuttamiseen ja toiminnan suunnitelmalliseen kehittämiseen

Rajavartiolaitos

Rajaturvallisuus kuuluu EU:n kehittämisen prioriteetteihin

Turvallisuustilanteessa ei ole näköpiirissä myöskään Rajavartiolaitoksen toimialalla nopeaa käännettä parempaan. Tilannekehityksen ennustettavuuden arvioidaan säilyvän heikkona. Turvallisuus on nostettu EU:n kehittämisen prioriteetteihin, ja rajaturvallisuus on unionin muuttuneen turvallisuustilanteen keskiössä. Tilanteeseen vastaaminen edellyttää Rajavartiolaitokselta ennen kaikkea riittävää henkilöstöä, kalustoa ja toimivaltuuksia.

Taloustilanne ja tehtävien priorisointi

Rajavartiolaitokselle on osoitettu vuosien 2017 ja 2018 kehyspäätöksissä rahoitus yli 200 rajavartijan palkkaamiseksi. Valiokunta pitää perusteltuna, että resurssilisäys kohdennetaan itärajan valvontaan, lisääntyvien EU-velvoitteiden hoitamiseen ja Helsinki-Vantaan kasvavan liikenteen sujuvuuden takaamiseen.

Valiokunta toteaa, ettei lisämääräraha kuitenkaan poista Rajavartiolaitoksen muihin tehtäviin kohdistuvaa sopeuttamistarvetta. Nykyisen palvelutason ja suorituskyvyn säilyttämiseksi Rajavartiolaitos tarvitsee saadun selvityksen perusteella 12 miljoonan euron vuotuista lisärahoitusta. Valiokunnalle on ilmoitettu, että sopeuttamistoimina muun muassa joudutaan sulkemaan merivartioasemia, säästämään Turun helikopteritukikohdan lennonvarmistuspalveluista ja luopumaan vartiolaiva Merikarhun operatiivisesta käytöstä. Rajavartiolaitos on luvannut tehostaa lisäksi sisäistä hallintoaan keskittämällä ja karsimalla esikuntatoimintojaan. Nämä toimenpiteet eivät kuitenkaan valiokunnalle ilmoitetun mukaan riitä, vaan myös kuljetusvälineiden määrää on vähennettävä ja niiden käyttöikää jatkettava. Tieto- ja valvontajärjestelmien osalta on keskityttävä nykyisten järjestelmien ylläpitoon minimitasolla.

Rajavartiolaitos on ilmoittanut joutuvansa priorisoimaan tehtäviään keskittymällä huolehtimaan itärajan perustason valvonnasta, rajanylitysliikenteen turvallisuudesta sekä meripelastuksen johtamisesta. Lisäksi sotilaallisen maanpuolustuksen velvoitteet hoidetaan täysimääräisesti. Valiokunta katsoo, että unionin ulkorajamaana Suomen tulee kyetä huolehtimaan perustasoa tehokkaammin rajavalvonnastaan.

Valiokunta kiinnittää huomiota tässä yhteydessä vielä siihen, että liikenne Helsinki-Vantaan lentoasemalla kasvaa huomattavasti aiemmin ennakoitua nopeammin. Vuonna 2018 kasvu on ylittänyt jo 20 prosentin tason. Rajavalvonnan ja rajanylitysliikenteen tehtävien hoitamiseksi Rajavartiolaitos on komentanut sisäisesti pääosin itärajalta 40 rajavartijaa paikkaamaan kesällä 2018 Helsinki-Vantaan akuuttia henkilöstöpulaa.

Vuoden 2019 talousarvioesitys

Rajavartiolaitos on esittänyt lisääntyvien tehtäviensä hoitamiseksi 8,6 miljoonan euron määrärahalisäystä vuodelle 2019. Sisäministeriö on puolestaan sisällyttänyt esitykseensä 5,8 miljoonan euron suuruisen lisäyksen. Hallituksen esitys sisältää kuitenkin ainoastaan 1,8 miljoonan euron lisäyksen ja 2,1 miljoonan euron leikkauksen Rajavartiolaitokselle päätettyyn kehykseen.

Mainittu 1,8 miljoonan euron lisärahoitus on tarkoitettu Helsinki-Vantaan lentoaseman ennakoitua nopeammin kasvaneen liikenteen tarkastuksiin. Esitetty summa on ilmoitettu käytettävän 20 rajavartijan palkkaukseen ja 50 rajavartijan koulutukseen. Valiokunta tähdentää, että Rajavartiolaitos tarvitsee vuodelle 2020 palkkamäärärahat tälle 50 henkilön lisäykselle, jotta koulutettava henkilöstö voidaan palkata rajaliikenteen tarkastuksille mainitulla lentoasemalla.

Edellä mainitulla 2,1 miljoonan euron leikkauksella on ollut tarkoitus kouluttaa rajavartijoita sekä uudistaa rajatarkastusautomaatteja ja tietojärjestelmiä vuodelle 2020 ajoittuvaa EU:n rajanylitystietojärjestelmän (EES) käyttöönottoa varten. Rajavartijat on rekrytoitu kurssille, ja aiotut

hankinnat on käynnistetty. Valiokunnan saaman tiedon mukaan on vaarana, ettei jo rekrytoituja voida kouluttaa tehtäviinsä eikä EES -järjestelmää ottaa käyttöön talousarvioesityksen puitteissa.

Rajavartiolaitos on jo pidempään panostanut muun muassa niukoista henkilöresursseista johtuen esimerkiksi rajavalvonnassa teknisiin järjestelmiin. Valiokunnan käsityksen mukaan vanhentuvaa tekniikkaa on uusittava säännöllisesti. Vanhentuvilla teknisillä ratkaisuilla ei ole enää saavutettavissa tavoiteltuja tuottavuushyötyjä. Niistä muodostuu kuitenkin pysyviä kustannuksia. Valiokunta korostaa, että turvallisuusviranomaisten teknisten ratkaisujen on täytettävä korkeat turvallisuus- ja suorituskykyvaatimukset. Valvonta-, pelastus- ja turvaamistehtävissä käytettävän tekniikan on oltava kunnossa ja toimintavarmaa.

Keskitettyjen teknisten valvontajärjestelmien rakentamisen itärajalle ja merialueelle Rajavartiolaitos on aloittanut 1990-luvulla. Järjestelmien tekninen rakenne perustuu edelleen 1990-luvulla kehitettyihin ratkaisuihin. Tämän vuoksi valiokunta pitää perusteltuna Rajavartiolaitoksen tarvetta uusia järjestelmien vanhentunut tekniikka, kasvattaa tiedonsiirtokapasiteettia, lisätä kykyä siirrettävien ja liikkuvien sensoreiden käyttöön sekä suojata ne asianmukaisella tavalla. Erityisesti valtakunnan rajalla olevien turvallisuusviranomaisen järjestelmien tulee olla toimintavarmoja ja suojattuna moninaisia uhkia vastaan. Uusimisen kustannuksiksi vuosina 2020—2023 arvioidaan 48 miljoonaa euroa. Esimerkiksi Viro rakentaa valiokunnalle esitetyn tiedon mukaan noin 170 kilometrin pituiselle itäiselle maarajalleen teknistä rajavalvontajärjestelmää noin 190 miljoonalla eurolla.

Tässä yhteydessä on syytä tuoda vielä esiin, että Rajavartiolaitoksen kaksi valvontalentokonetta saavuttaa 30 vuoden käyttöiän vuonna 2025. Ilma-alusten keskimääräinen ikä kaupallisessa liikenteessä on 20—25 vuotta. Korkea käyttöikä alentaa koneiden käyttöastetta ja nostaa käyttökustannuksia. Laitteiden huoltopalveluissa sekä varaosien saatavuudessa on valiokunnalle ilmoitetun perusteella jo nyt vaikeuksia. Rajavartiolaitos on käynnistänyt selvityksen suorituskyvyn korvaamiseksi. Kokonaiskustannuksiksi vuosille 2022—2025 arvioidaan yhteensä 40 miljoonaa euroa.

Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin Senaatti-kiinteistöjen ilmoitus Rajavartiolaitokselle siitä, että se ei pysty tekemään omistajavastuulleen kuuluvia peruskorjauksia ilman pääomavuokrankorotuksia. Valiokunnalle on viestitetty suorasanaisesti, että kymmenessä vuodessa Rajavartiolaitoksen käytössä olevia Senaatti-kiinteistöjen toimitiloja on mennyt "kelvottomaan kuntoon". Rajavartiolaitoksen on täytynyt esimerkiksi Imatralla siirtää henkilöstöä omalla kustannuksellaan väistötiloihin, joissa ei ole sisäilmaongelmia. Syntynyt tilanne ei ole hyväksyttävä. Myös pääomavuokriin tarvitaan pysyvää lisärahoitusta, mikäli yleensäkään Senaatin nykyisellä toimintamallilla voidaan jatkaa. Puolustusvoimat on saanut käytettävissä olevan tiedon perusteella vuoden 2016 talousarviossa 36 miljoonan euron lisämäärärahan vastaavasta syystä Senaatti-kiinteistöjen korjausvelasta aiheutuviin vuokrankorotuksiin. Valiokunnalle esitetyt alustavat arviot lisämäärärahasta Rajavartiolaitoksen osalta ovat noin 10 miljoonaa euroa vuoden 2018 alusta tulleen 900 000 euron vuokrankorotuksen lisäksi. Nämä vuokrankorotukset nostavat kiinteistömenojen osuuden Rajavartiolaitoksen toimintamenoista nykyisestä 10 prosentista noin 15 prosenttiin. Tiedossa olevat vuokrankorotukset vastaavat noin 180 henkilötyövuoden kustannusta.

Rajavartiolaitos selvittää parhaillaan, millä tavalla turvataan parhaiten ulkovartiolaivojen pitkän aikavälin toimintakyky. Rajavartiolaitoksen ulkovartiolaiva Tursas on otettu käyttöön vuonna 1986 ja Uisko vuonna 1987. Vaihtoehtona alusten peruskorjaukselle on kahden uuden ulkovartiolaivan hankinta. Selvitys asiasta valmistuu syksyn aikana.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella Rajavartiolaitoksen osalta lisärahoitustarve valtion vuoden 2019 talousarvioesitykseen verrattuna on lisääntyneiden tehtävien hoitamiseen 5,8 miljoonaa euroa, Helsinki-Vantaan lentoaseman tarkastus- ja valvontatehtäviin sekä EES-järjestelmän käyttöön ottoon ja kehyksiin tehdyn leikkauksen kompensoimiseksi 2,1 miljoonaa euroa, teknisten laitteiden uudistamiseen 2 miljoonaa euroa ja toimitilakustannuksiin 11,9 miljoonaa euroa eli yhteensä 20,7 miljoonaa euroa.

Tulli

Valiokunta toteaa, että Tulli on jo pidempään joutunut vähentämään henkilöstönsä määrää. Valtionhallinnon tuottavuusohjelman käynnistymisen jälkeen vuodesta 2006 kuluvan vuoden loppuun mennessä vähennys on yhteensä noin 720 henkilötyövuotta. Luku sisältää noin 200 henkilötyövuoden siirron verohallintoon auto- ja valmisteverotuksen siirron yhteydessä vuonna 2017.

Saadun selvityksen perusteella Tulli on kuitenkin kyennyt sopeuttamaan toimintaansa suunnitelmallisesti henkilöstön vähenemisestä huolimatta asioinnin digitalisoinnin ja kohdehakuisen valvonnan avulla. Rahoituksen niukkuus on pakottanut joka tapauksessa jättämään täyttämättä osa sellaisista tehtävistä, joissa olisi tarvittu enemmän henkilöstöä, mikä on vaikeuttanut kykyä luoda uuden teknologian käyttöönoton vaatimaa uutta osaamista.

Myönteisenä seikkana valiokunta pitää sitä, että kuluvana vuonna Tulli on pystynyt vakiinnuttamaan henkilöstönsä määrän viime vuoden lopun noin 1 860 henkilötyövuoden tasolle. Tulli on voinut korvata pitkästä aikaa henkilöstöpoistumaa suunnitelmallisesti niihin tehtäviin ja sellaisella osaamisprofiililla, joihin on suurin tarve.

Valtion vuoden 2019 talousarvioesityksessä Tullin toimintamenomomentin määräraha on 167 miljoonaa euroa. Summa on 1,5 miljoonaa euroa suurempi kuin vuoden 2018 talousarvio mukaan lukien kuluvan vuoden ensimmäinen lisätalousarvio. Toimintamenomäärärahojen nimellisestä kasvusta huolimatta tosiasiallisesti toimintaan käytettävissä olevat määrärahat jäävät osin liian alhaisiksi. Ensi vuodelle on arvioitu viidennen rahanpesundirektiivin mukaisen pankki- ja maksutilien rekisterien toteuttamisen edellyttävän Tullilta noin 4 miljoonan euron rahoitusta. Tämä merkitsee sitä, että Tulli joutuu käyttämään aiemmilta vuosilta periytyviä siirtomäärärahojaan tätä summaa vastaavasti.

Tulli on esittänyt lisärahoitusta sekä kuluvalle että ensi vuodelle afrikkalaisen sikaruton torjuntaan, mutta rahoitusta ei ole myönnetty.

Neuvottelut Ison-Britannian ja Euroopan unionin välillä maaliskuun 2019 lopulla toteutuvan Ison-Britannian EU-eron johdosta ovat kesken. Neuvotteluiden tuloksista riippuen Brexitin vaikutukset tullitoimintaan voivat olla merkittäviä. Neuvottelujen tulosten epävarmuudesta johtuen ei ole toistaiseksi voitu esittää arviota aiheutuvista lisäkustannuksista.

Hätäkeskuslaitos

Hätäkeskuslaitoksen ensi vuoden määräraha on valtion talousarvioesityksessä 51 miljoonaa euroa. Myönteistä on, että määräraha on noin 1,1 miljoonaa suurempi kuin vuonna 2018. Hätäkeskuslaitoksen toimintamenot ovat kuitenkin merkittävässä kasvussa ja myös ensi vuodelle mainittua lisärahoitusta suuremmat uuden hätäkeskustietojärjestelmä ERICAn vihdoin tapahtuvan käyttöönoton myötä kasvavien tietojärjestelmien käyttö-, ylläpito- ja kehityskustannusten vuoksi. Hätäkeskustietojärjestelmän yhteiskäyttöisyydestä johtuen arvioidaan myös käyttäjämäärien ja käyttötarpeiden jatkavan kasvuaan.

Valiokunnalle ilmoitetun tiedon mukaan uuden hätäkeskustietojärjestelmän käyttöönotto tullaan toteuttamaan asteittain loppuvuodesta 2018 alkaen. Tavoitteena on, että uusi tietojärjestelmä on käytössä kaikissa hätäkeskuksissa ja eri viranomaisten toimipisteissä kevääseen 2019 mennessä, minkä myötä hätäkeskustoiminta verkotetaan valtakunnallisesti yhdeksi kokonaisuudeksi. Hätäkeskuslaitos joutuu kuitenkin ylläpitämään nykyistä hätäkeskustietojärjestelmää varajärjestelmänä aina kesään 2019 saakka. Tältä ajalta virastolle kertyy kahden tietojärjestelmän saman aikaisesta ylläpidosta noin 2,5 miljoonan euron kustannukset.

Uuden hätäkeskustietojärjestelmän vuosittaiset käyttö- ja ylläpitokustannukset ovat noin 3,2 - 3,6 miljoonaa euroa nykyistä korkeammat. Lisäksi viraston ICT-kustannukset tulevat nousemaan hätäpuheluliikenteen siirtyessä turvallisuusverkko TUVEen sekä hätäpuheluliikenteen muuttuessa analogisesta digitaaliseksi.

Hallintovaliokunta on määrittänyt jo aiemmin Hätäkeskuslaitoksen minimihenkilöstömääräksi 600 henkilötyövuotta. Samaan tasoon on päätynyt sisäministeriö. Valiokunta on ottanut huomioon johtopäätöksissään uudesta ERICA-tietojärjestelmästä odotetut hyödyt päätyessään mainittuun resurssitasoon.

On totta, että koko olemassaolonsa aikana Hätäkeskuslaitos on ollut vaikeuksissa koulutetun henkilöstön saatavuudessa. Nykyiset hätäkeskuspäivystäjäkoulutusjärjestelmät eivät tuota riittävästi koulutettua henkilöstöä viraston tarpeisiin. Vuonna 2014 viraston palveluksessa on työskennellyt 650 henkilöä. Ennuste tämän kuluvan vuoden henkilötyövuosien toteumaksi on 584.

Nykyisillä koulutusmäärillä virasto ei tule saavuttamaan asetettuja henkilöstömäärätavoitteita. Varautumisen vaatimia reservejä äkillisiin ruuhkatilanteisiin reagoimiseksi ei myöskään ole käytettävissä. Erityisen haastava henkilöstön tilanne on tällä hetkellä Keravan ja Turun hätäkeskuksissa. Virasto voisi palkata välittömästi töihin 35 uutta hätäkeskuspäivystäjää, mikäli koulutettua henkilökuntaa olisi saatavilla. Henkilöstövajeesta johtuen hätäkeskuspuhelujen pitkien odotusaikojen määrä on kasvanut kuluvan vuoden aikana yli kolmanneksella aiempaan verrattuna.

Hätäkeskustoiminta on sekä henkilöstö- että ICT-riippuvaista. Uuden hätäkeskustietojärjestelmän sekä yleisen ICT-kustannuskehityksen myötä viraston ICT-kustannuksissa on huomattavan suuria nousupaineita myös tulevina vuosina. Ongelmat hätäkeskuspäivystäjien saatavuudessa puolestaan uhkaavat viraston toimintakykyä ruuhka- ja häiriötilanteissa sekä normaalilla lomakaudella kesäaikaan. Vaikea henkilöstötilanne heijastuu myös korkeina sairauspoissaoloina, jotka ovat lähes kaksinkertaiset valtionhallinnon keskiarvoon verrattuna.

Ensi vuoden valtion talousarvioesityksessä Hätäkeskuslaitokselle esitettävät määrärahat eivät mahdollista nykyisen henkilöstömäärän sekä palvelutason ylläpitämistä. Määrärahavaje tarkoittaa henkilöstön määrän vähentämistä Hätäkeskuslaitoksen ilmoituksen mukaan jopa 100 henkilöllä. Hätäkeskuslaitoksen määrärahatarpeet ovat huomattavan pieniä suhteessa viraston keskeiseen rooliin sisäisen turvallisuuden kentässä ja kansalaisten perusturvallisuuspalvelujen tuottajana. Hätäkeskustoiminnan sujuvuudella on suorat vaikutukset myös hätäkeskuspalveluita käyttävien viranomaisten, kuten poliisin, pelastustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen, palveluiden saamiseen.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella Hätäkeskuslaitoksen osalta lisärahoitustarve valtion vuoden 2019 talousarvioesitykseen verrattuna on yhteensä 6,8 miljoonaa euroa ICT-menojen kattamiseen ja henkilöstön palkkausmenoihin.

Maahanmuutto ja kotouttaminen

Turvapaikkahakemusten käsittely, vastaanottotoiminta ja vapaaehtoinen paluu

Maahanmuuttovirasto

Turvapaikanhakijoiden määrä on vähentynyt merkittävästi Suomessa verrattuna vuoden 2015 tilanteeseen, jolloin hakijoita oli poikkeuksellisesti yli 30 000. Turvapaikkahakemuksia on jätetty tämän vuoden tammi—syyskuussa noin 3 000. Näistä 53 % on uusia hakemuksia ja lähes puolet kielteisen päätöksen saaneiden uusintahakemuksia. Vuoden 2019 talousarvio on mitoitettu 4 000 uuden turvapaikkahakemuksen ja 1 800 uusintahakemuksen vireille tuloon. Valiokunta kiinnittää huomiota uusintahakemusten suureen osuuteen kaikista turvapaikkahakemuksista ja pitää myönteisenä, että sisäministeriössä selvitetään parhaillaan, voidaanko uusintahakemusten määrään vaikuttaa lainsäädäntömuutoksilla.

Maahanmuuttovirasto on tehnyt kuluvana vuonna yhteensä noin 4 700 turvapaikkapäätöstä. Kaikista vuonna 2018 tehdyistä kansainvälistä suojelua koskevista päätöksistä 45 % on ollut myönteisiä ja 30 % kielteisiä (tutkimatta jätetyt 19 % ja rauenneet 7 %). Ensimmäistä päätöstä odottaa 2 700 hakijaa. Hallintotuomioistuimissa on vireillä yli 5 000 valitusta kansainvälistä suojelua koskevista päätöksistä.

Maahanmuuttoviraston ja osana virastoa toimivien valtion vastaanottokeskusten toimintamenoihin esitetään 28,611 miljoonaa euroa. Viraston henkilötyövuosimäärä on tänä vuonna arviolta noin 900 henkilötyövuotta, ja ensi vuonna määrän ennakoidaan vähenevän noin 40 henkilötyövuodella. Valiokunta toteaa, että muutokset hakijamäärissä voivat muuttaa tilannetta ja resurssitarvetta. Maahanmuuttoviraston tehtävät ovat viime vuosina myös muutoin lisääntyneet. Turvapaikkaprosessin kehittämisen myötä Maahanmuuttovirastolle ovat siirtyneet muun muassa turvapaikkaprosessin alkuvaiheen turvapaikkatutkinnan tehtävät poliisilta ja Rajavartiolaitokselta. Tehtävien siirtyminen Maahanmuuttovirastolle on selkeyttänyt ja nopeuttanut vireille tulevien turvapaikkahakemusten käsittelyä. Viraston henkilöstömäärää ja osaavaa henkilöstöä ei tule liikaa vähentää, jottei turvapaikanhakijamäärän kasvaessa jouduta samanlaiseen rekrytointitilanteeseen kuin vuosina 2015—2016. Virasto on saadun selvityksen mukaan aiempaa paremmin varautunut hakijamäärien ennakointiin.

Valiokunta pitää Maahanmuuttoviraston tulevien vuosien rahoitustilannetta huolestuttavana. Virastolla on vielä ensi vuonna käytössään edellisiltä vuosilta siirtynyttä määrärahaa, mutta tämän jälkeen on tarkasteltava määrärahojen riittävyyttä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi Oulun vastaanottokeskukseen perustettavan uuden ulkomaalaisten säilöönottoyksikön toiminta rahoitetaan vuonna 2019 mainitulla siirtyvällä erällä. Säilöönottoyksikön toimintaan tarvitaan vuosittain noin 2 miljoonan euron rahoitus.

Virasto hyödyntää kansainvälisen suojelun, maahanmuuton ja kansalaisuusasioiden kehittämistyössä digitalisaation mahdollisuuksia. Poikkihallinnollisen ulkomaalaisasioiden sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän (UMA) avulla automatisoidaan asiankäsittelyprosesseja ja lisätään asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden sähköisen asioinnin palveluita niihin soveltuvissa asioissa myös tulevina vuosina. Virastossa käynnissä olevaan Älykäs digitaalinen virasto -hankkeeseen on kohdennettu ensi vuodelle 2 miljoonaa euroa.

Vastaanottotoiminta

Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoon (26.40.21) on esitetty 127,601 miljoonaa euroa ja vastaanottotoiminnan asiakkaille maksettaviin tukiin (26.40.63) yhteensä 32,120 miljoonaa euroa. Määrärahatarpeen arvioidaan vähenevän noin 24 miljoonalla eurolla vuodesta 2018. Vuonna 2019 vastaanoton piirissä olevien määrän arvioidaan laskevan keskimäärin 10 000 henkilöön (noin 11 000 syyskuussa 2018).

Valiokunta pitää tärkeänä, että vastaanottotoiminnan menotasoa seurataan ja vastaanoton kapasiteettiastetta tarkastellaan jatkuvasti. Syyskuussa 2018 Suomessa oli 43 vastaanottokeskusta ja 6 alaikäisyksikköä. Vastaanottokeskuksissa oli vuoden 2016 lopussa yhteensä 16 308 majoituspaikkaa. Vuonna 2019 paikkaluvun arvioidaan olevan 6 270. Majoituskapasiteetti pyritään siis mitoittamaan siten, että se vastaa majoitustarvetta. Tällä hetkellä vastaanottokeskusten majoituspaikkojen käyttöaste on aikuisyksiköissä 89 % ja alaikäisyksiköissä 55 %.

Vastaanottokeskusten toiminnan kustannustehokkuutta mitataan majoitusvuorokauden hinnalla, joka on tasaisesti alentunut vuoden 2015 jälkeen. Alkuvuoden 2018 toteuman perusteella vaikuttaa siltä, että tavoite (55 euroa) saavutetaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että kustannustehokkuutta edelleen parannetaan.

Valiokunta tähdentää, että hakijoiden määrän ja turvapaikkahakemusten sujuvan käsittelyn lisäksi vastaanottomenoihin vaikuttavat myös päätösten tiedoksiannon nopeus, muutoksenhaun kesto hallintotuomioistuimissa, kielteisen päätöksen saaneiden palauttamisen onnistuminen, vapaaehtoisen paluun toimivuus sekä oleskeluluvan saaneiden kuntaan siirtymisen nopeus. Kokonaisuuden kannalta on keskeistä siten myös muun muassa poliisin ja tuomioistuinlaitoksen riittävä resursointi. Valiokunta käsittelee luvan saaneiden siirtymistä kuntiin erikseen jäljempänä.

Vapaaehtoinen paluu

Vapaaehtoisen paluun rahoitus on eriytetty vuoden 2017 talousarviosta alkaen omalle momentilleen (26.40.22), mikä on määrärahan kohdentamisen ja seurannan kannalta selkeä ratkaisu. Vapaaehtoinen paluu on tärkeä kielteisen päätöksen saaneiden tai turvapaikkahakemuksensa peruut-

taneiden maasta poistumista nopeuttava ja sitä tukeva keino. Vapaaehtoista paluuta tuetaan maksamalla matkakustannukset sekä paluuavustuksella, jos palaaja on tuen tarpeessa eikä voi kustantaa paluutaan itse. Paluuavustuksen määrästä säädetään sisäministeriön asetuksella. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vapaaehtoiseen paluuseen hakeutuvien määrä ei ole vastannut odotuksia. Vuonna 2017 vapaaehtoista paluuta hyödynsi 1 422 henkilöä. Kuluvana vuonna vapaaehtoisesti palanneiden määrä on edelleen vähentynyt.

Vapaaehtoisen paluun houkuttelevuutta on pyritty lisäämään korottamalla paluutukea määräaikaisesti vuoden 2018 loppuun asti. Tukea harkitaan edelleen korotettavaksi. Maahanmuuttovirasto on myös palkannut EU-rahoituksella neuvontahenkilöstöä vastaanottokeskuksiin. Vapaaehtoisen paluun momentille on talousarvioesityksessä esitetty 4,830 miljoonaa euroa vuodelle 2019.

Valiokunta korostaa, että laittoman maassa oleskelun torjuntaa tulee tehostaa käytettävissä olevin eri toimenpitein. Valvontaa on syytä tehostaa ja ohjata mahdollisimman tehokkaasti kielteisen päätöksen oleskelulupahakemukseensa saaneita vapaaehtoiseen paluuseen. Mikäli vapaaehtoinen paluu ei toteudu ongelmitta, on käytettävä tehokkaasti pakkopalautuksia.

Kotouttaminen

Kunnille kotouttamiseen suunnattu rahoitus

Arvio turvapaikanhakijoiden määrän kehittymisestä on otettava huomioon kotouttamiseen esitetyissä määrärahoissa. Valtion kunnille osoittamaan korvaukseen kotouttamisesta on esitetty noin 222 miljoonaa euroa vuodelle 2019 (32.70.30). Arviomääräraha on 21 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2018 talousarviossa. Ensi vuonna laskennallisten korvausten piirissä arvioidaan olevan yhteensä 20 370 henkilöä, kun määrä tänä vuonna on 20 830 henkilöä.

Valtio korvaa kunnalle pakolaisten vastaanotosta aiheutuvat kustannukset laskennallisen perusteen tai todellisten kustannusten mukaan. Todellisten kustannusten mukaan korvataan toimeentulotuesta aiheutuneet kustannukset enintään kolmen vuoden ajalta, sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannuksia enintään 10 vuoden ajalta, tulkkauksen järjestäminen ilman aikarajaa sekä ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten huollosta aiheutuneet kustannukset siihen saakka, kunnes nuori täyttää 21 vuotta. Perustoimeentulotuen laskenta ja maksatus on siirtynyt Kelalle 1.1.2017, ja korvaus maksetaan nykyisin perustoimeentulotuen osalta kuntien sijasta Kelalle.

Työvoimapoliittinen kotoutumiskoulutus

Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden määrärahaa (32.30.51) käytetään muun ohella työvoimapoliittisena koulutuksena järjestettävän kotoutumiskoulutuksen hankintaan. Kotoutumiskoulutukseen arvioidaan käytettävän momentin määrärahasta ensi vuonna 61,43 miljoonaa euroa. Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden määräksi oletetaan vuonna 2019 noin 4 050. Kotoutumiskoulutukseen osallistuu oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden lisäksi myös muilla perusteilla oleskeluluvan saaneita henkilöitä (esim. perheside ja pakolaiskiintiö).

Valiokunta on toistuvasti kiinnittänyt huomiota siihen, että kotoutumiskoulutukseen pääsemistä on joutunut odottamaan useimmilla paikkakunnilla kuukausia, ja todennut lisäresursoinnin tar-

peen olevan ilmeinen. Valiokunta pitääkin myönteisenä, että saadun selvityksen mukaan kotoutumiskoulutuksen määrärahatilanne vastaa nykyisin aiempaa paremmin maahanmuuttajaväestön määrää ja koulutukseen pääsy on nopeutunut. Kotoutumiskoulutukseen on viime aikoina päässyt 2,5 kuukaudessa alkukartoituksen toimittamisesta. Kotoutumiskoulutus on keskeinen väline aikuisten maahanmuuttajien kotouttamisessa, minkä vuoksi on edelleen tärkeää seurata kotoutumiskoulutukseen osallistuvien ja odottavien määrää sekä määrärahan riittävyyttä. Erityisesti alkuvaiheen kotouttamistoimenpiteisiin tulee panostaa.

Kuntapaikat

Tavoitteena on edistää kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden kuntiin ohjautumista tehostamalla kuntakorvausjärjestelmän toimivuutta sekä tiivistämällä valtionhallinnon eri toimijoiden ja kuntien välistä yhteistyötä. Valiokunta on aiemmissa talousarviolausunnoissaan katsonut, että muiden toimien ohella laskennallisia korvauksia tulisi hallituskauden aikana korottaa asteittain niin, että niiden jälkeenjääneisyys korjaantuu.

Vuoden 2019 tavoitteena on 3 200 kuntaan sijoittamista. Jos sopimuksiin perustuvia kuntapaikkoja ei saada, oleskeluluvan saaneet henkilöt jäävät odottelemaan vastaanottokeskuksiin, mikä puolestaan lisää vastaanottokeskusten kustannuksia. Saadun selvityksen mukaan tällä hetkellä vastaanottokeskuksissa odottaa kuntapaikkaa noin 550 luvan saanutta. Keskimääräinen siirtymäaika kuntaan oleskeluluvan tiedoksisaannista on kolme kuukautta. Ensi vuoden tavoitteena on nopeuttaa tätä kahteen kuukauteen. Saadun selvityksen mukaan kuntiin siirtyminen on hieman nopeutunut aiemmasta. Kuntaan siirrytään pääosin vastaanottokeskusten avustamana tai hankkimalla asunto itsenäisesti. ELY-keskusten neuvottelemien kuntapaikkojen tarjonta ei ole riittävää.

Oleskeluluvan saaneiden henkilöiden jäädessä pitemmäksi aikaa vastaanottokeskuksiin seurauksena voi lisäksi olla, että heidän kotikunnikseen määräytyvät ne kunnat, joissa vastaanottokeskukset sijaitsevat. Tästä voi aiheutua näille kunnille merkittäviäkin toiminnallisia ja taloudellisia vaikutuksia. Lisäksi tapahtuu maansisäistä oleskeluluvan saaneiden omaehtoista muuttoliikettä, joka kohdistuu etenkin pääkaupunkiseudulle sekä suurimpiin kasvukeskuksiin, joissa sen myötä paine palvelujärjestelmään ja siitä aiheutuvat kulut kasvavat. Mikäli kunnat sopivat ELY-keskuksen kanssa kuntaan osoittamisesta, muutto on hallittua ja kotouttaminen suunniteltua ja myös kolmas sektori saadaan koordinoidummin toimintaan mukaan. Näin kotoutuminen käynnistyy nopeammin ja yhteiskunnalle aiheutuvissa kokonaiskustannuksissa säästetään. Valiokunta pitää tärkeänä, että kotouttamistoimien vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan.

Kuntatalous

Suomen talous on ollut selvässä nousussa, ja bruttokansantuotteen kasvun arvioidaan jatkuvan myös lähivuosina, vaikkakin jonkin verran hidastuen. Ennakollisten tilinpäätöstietojen mukaan myös kuntatalous vahvistui edelleen vuonna 2017. Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli 3,9 miljardia euroa, mikä merkitsi parannusta vuoteen 2016 nähden noin 540 miljoonaa euroa. Myös kuntakonsernien yhteenlaskettu vuosikate vahvistui selvästi.

Kuntatalouden myönteinen kehitys on perustunut ennen kaikkea kuntien vuosikatteen vahvistumiseen, sillä kuntayhtymien vuosikate heikkeni vuonna 2017 noin 30 miljoonaa euroa. Kuntata-

louden vahvistumista selittävät monet tekijät. Kuntien omat tehostamistoimet ovat olleet tässä suhteessa merkittäviä.

Vaikka kuntatalous on kokonaisuutena tarkastellen vahvistunut, kuntien taloudellinen eriytyminen jatkuu. Erot kuntien välillä ovat edelleen suuria. Ennakollisten tilinpäätöstietojen mukaan vuonna 2017 tilikauden tulos oli negatiivinen 51 kunnalla ja vuosikate oli negatiivinen neljässä kunnassa. Yhteensä 23 kunnalla oli taseessa kertynyttä alijäämää.

Kuntatalouden kehitysarvion mukaan kuntatalous heikkenee hieman vuonna 2018. Vuonna 2019 kuntatalouden tuloksen arvioidaan hieman paranevan ja myös vuosikatteen hieman vahvistuvan. Vuoden 2019 talousarvioon liittyvien valtion toimenpiteiden vaikutusten arvioidaan olevan noin 254 miljoonaa euroa kuntataloutta heikentävä. Tähän vaikuttavat ennen kaikkea valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus sekä hallitusohjelman mukainen valtionosuusindeksin jäädytys. Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ovat yhteensä 10,5 miljardia euroa, josta peruspalvelujen valtionosuuden osuus (28.90.30) on vajaat 8,5 miljardia euroa.

Hallitus on asettanut rahoitusasemaa koskevat tavoitteet julkiselle taloudelle ja sen alasektoreille kansantalouden tilinpidon käsittein. Kuntataloudelle asetettu paikallishallinnon nettoluotonantoa koskeva tavoite on korkeintaan 0,5 prosentin alijäämä suhteessa kokonaistuotantoon vuonna 2019. Ennuste nettoluotonannosta on -0,3 % suhteessa BKT:hen. Tavoite ollaan ennusteen mukaan saavuttamassa.

Hallintovaliokunta korostaa rahoitusperiaatteen noudattamista valtion ja kuntien välillä. Kuntien tehtävistä säädettäessä on huolehdittava siitä, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua velvoitteistaan. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan riittävää ei ole arvioida rahoitusperiaatteen toteutumista koko kuntasektorin tasolla, vaan vaikutuksia on tarkasteltava myös yksittäisten kuntien tilanteen kannalta.

Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun ja toimeenpanoon on kohdistettu talousarvioesityksessä lisärahoitusta. Vuodelle 2019 kohdistettu lisärahoitus yhdessä aikaisemmin tehtyjen talousarvioratkaisujen kanssa on yhteensä noin 598 miljoonaa euroa vuosina 2017—2019. Valiokunta muistuttaa, että valmisteluun ovat osallistuneet myös kunnat ja kuntayhtymät osin omalla rahoituksellaan.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.10.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Timo V. Korhonen kesk
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Mika Kari sd
jäsen Kari Kulmala sin (osittain)
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Sirpa Paatero sd
jäsen Olli-Poika Parviainen vihr
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Veera Ruoho kok
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Joona Räsänen sd
jäsen Matti Semi vas
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tapani Tölli kesk

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Ossi Lantto
valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne
istuntoasiainneuvos Henri Helo

ERIÄVÄ MIELIPIDE1

Perustelut

Sisäinen turvallisuus

Kuten hallintovaliokunnan sangen tiukkasanaisessa mietinnössä todetaan, sisäisen turvallisuuden viranomaisten resurssitaso kulkee kautta linjan kipurajoilla. Turvallisuus tarvitsee tekijänsä. Se on yhteiskunnan lohko, jota ei voi automatisoida. Viranomaisvastuuta ei voi myöskään ulkoistaa. Siksi edellytämme, että niin poliisin, suojelupoliisin, Rajavartiolaitoksen, Hätäkeskuksen, pelastustoimen kuin Tullinkin riittävä henkilöstöresursointi turvataan pitkäjänteisesti sisäisen turvallisuuden selonteossa määritellyllä tavalla.

Kannamme erityistä huolta poliisin piilorikollisuuden, huumerikostutkinnan, harmaan talouden torjunnan ja talousrikostutkinnan resursseista. Usein nämä toiminnot kärsivät, kun poliisi pakotetaan tekemään tehtäviensä priorisointia. Mitä enemmän rikoksia jää selvittämättä, sitä enemmän niitä tehdään ja sitä enemmän kansalaisten luottamus oikeusvaltioon rapistuu. Tähän kehitykseen meillä ei ole varaa.

Oma haasteensa on viranomaisten laajeneva tehtäväkenttä. Tehtävien lisääntyessä rahoitus ei seuraa perässä. Esimerkiksi tuolloisen sisäministeri Risikon poliisille aikanaan lupaamat lisäresurssit alkoholilain tuomiin lisätehtäviin antavat edelleen odottaa itseään.

Lisäksi budjetoinnissa olisi perusteltua eriyttää ict- ja toimitilamenot viranomaisten toimintakuluista hallintovaliokunnan mietinnössä esittämällä tavalla. Ei ole kestävää rahoittaa kasvavia toimitila- ja ict-kuluja viranomaisten toimintamenoista.

Kuntatalous

Kuten kuntatalousohjelmassa todetaan, kuntatalouden tila oli viime vuonna vahva. Vahva suhdannetilanne, kuntien omat tehostamistoimenpiteet ja valtion menoja hillitsevä finanssipolitiikka ovat ensisijaisesti vaikuttaneet siihen, että kuntatalous kokonaisuutena saavutti viime vuonna historiansa parhaan tuloksen.

Kuntien väliset erot säilyivät kutenkin merkittävinä. Keskeinen syy heikoimpaan asemaan jääneiden kuntien taloustilanteeseen olivat hallituksen toteuttamat valtionosuusleikkaukset. Kuntatalousohjelmassa on arvioitu, että vuosina 2019 ja 2020 ainoastaan yli 100 000 asukaan kuntakokoryhmässä toiminnan ja investointien rahavirta on positiivinen, kun taas kaikissa muissa kuntakokoryhmissä se on negatiivinen kumpanakin vuotena.

Vuonna 2019 valtion päätökset heikentävät kuntien tulopohjaa karkeasti n. 300 miljoonaa euroa. Kuntien valtionosuuksia pienentävät mm. VOS-indeksijäädytykset 91 milj., lomarahaleikkausta vastaavan säästön kahdenkertainen leikkaus kustannustenjaon tarkistuksen kautta 59 milj., uusi kiky-leikkaus 29 milj. sekä erikoissairaanhoidon keskittämisen, omais- ja perhehoidon ym. ennakolliset VOS-leikkaukset 33 milj. euroa. Yhteensä valtionosuusleikkaus nousee 254 milj. eu-

roon. Verotulotasaukset tasapainottavat tilannetta osin. Samalla ne vääristävät tilannekuvaa. Tosiasia on silti, että valtionosuuksien leikkaustahti on huimaavaa.

On ongelmallista, että hallitus leikkaa kunnilta kilpailukykysopimuksen lomarahaleikkauksesta koituvat säästöt kahteen kertaan. Ensin säästö leikattiin valtionosuuksista suoraan, ja nyt se leikataan valtionosuuksista jo toistamiseen kustannustenjaon tarkistuksen myötä. Samalla tavalla ongelmallista on, että valtio vie ennakollisten valtionosuusleikkausten myötä rahaa kunnilta pois perustuen säästöpäätöksiin, joita vastaavia säästöjä ei kunnille ole syntynyt.

Lisäksi peruspalvelujen yleiskatteista valtionosuutta pienentävät uudelleenkohdennukset digitalisaation edistämiseen (30 milj.) ja harkinnanvaraiseen valtionosuuden korotukseen (10 milj.). Nämä rahat ovat siis pois yleiskatteisesta peruspalvelujen rahoituksesta, ja ne jaettaneen avustuksina ko. käyttötarkoituksiin.

Talouden ripeä elpyminen on parantanut työllisyyttä, mutta työttömyys ei ole alentunut yhtä ripeästi. Erityisesti pitkäaikaistyöttömyys on pysynyt korkealla tasolla. Työvoiman kohtaanto-ongelmat ja korkea työttömyys keskittyvät suurimmille kaupunkiseuduille, joista osa on alueellisten kokeilujen piirissä. Ne ovat lyhyessä ajassa saavuttaneet erittäin hyviä tuloksia. Kokeilualueilla yhteistyö eri toimijoiden kesken on kehittynyt suotuisasti ja toimintamallit ovat jo vakiintuneet. Erityisen merkittävää on vaikeasti työllistyvien tilanteen koheneminen kokeilualueilla. Kokeilulta on realistista odottaa jopa 10 000 pääasiassa pitkäaikaistyöttömän työllistämistä kahden seuraavan vuoden aikana.

Tässä tilanteessa toimivia kokeiluja tulee jatkaa sen sijaan, että ne lopetettaisiin ja aiheutettaisiin tarpeeton ja työllisyyden edistämisen kannalta vahingollinen hallinnollinen myllerrys. Päätös kokeilujen jatkamisesta ei tuota lisäkustannuksia, vaikuttaa koko julkistalouteen myönteisesti sekä tehostaa muiden työllisyyspanostusten vaikuttavuutta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta lisää momentille 28.90.30 valtionosuuteen kunnille peruspalvelujen järjestämiseen 254 000 000 euroa ylimitoitettujen leikkauksien peruuttamiseksi ja kilpailukykysopimuksen vaikutusten kompensoimiseksi kunnille,

momentille *28.10.02 Tullille harmaan talouden torjuntaan 2 100 000 euroa,*

momentille*26.10.01 Poliisille harmaan talouden torjuntaan 3 000 000 euroa,*

ja että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto HaVL 29/2018 vp
Eriävä mielipide 1

Helsingissä 23.10.2018

Sirpa Paatero sd
Mika Kari sd
Joona Räsänen sd

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Perussuomalaiset haluaa tähdätä ja panostaa Suomeen ja suomalaisiin tarjoamalla maallemme uuden, paremman sekä oikeudenmukaisemman suunnan, ei ainoastaan ensi vuodelle tai seuraavalle vaalikaudelle, vaan myös yli vaalikausien ulottuvalle ajalle. Tämä edellyttää rakenteellista uudistusta ja uudenlaista ajattelua, jotta nykyiset epäkohdat yhteiskunnassamme voidaan korjata ja kansalaisia jakava eriarvoistumiskehitys pysäyttää.

Suomalaisten kansallinen etu on aina perussuomalaisen politiikan ytimessä ja sen lähtökohtana. Tarjoamme työtä, turvaa ja oikeudenmukaisuutta suomalaisille. Ketään ei jätetä yksin. Kaikille suomalaisille taataan hyvät edellytykset menestymiseen työn ja yrittämisen kautta.

Maahanmuuton kustannukset

Humanitäärisen maahanmuuton kulut lasketaan miljardeissa. Perussuomalaisten tavoitteena on Suomelle haitallisen maahanmuuton lopettaminen. Pysyvän oleskeluluvan saa perussuomalaisessa Suomessa lähtökohtaisesti elättämällä itsensä ja perheensä työllään, jolloin yhteiskunnan ei tarvitse kustantaa elämistä. Työvoiman tarveharkinta on säilytettävä ja kansalaisuusvaatimuksia kiristettävä.

Suomesta tulee tehdä nopealla aikataululla epähoukutteleva maa sellaiselle maahanmuutolle, joka heikentää huoltosuhdetta ja rasittaa kansantaloutta. Toimenpiteet on aloitettava välittömästi, sillä Suomella on Pohjoismaihin ja lukuisiin muihin Euroopan maihin verrattuna löysin turvapaikkapolitiikka.

Vastaanottoraha

Tarpeelliset turvapaikkapolitiikan kiristykset vaikuttavat nopeasti muun muassa vastaanottokuluihin. Lisäksi yksikkökustannuksia ei ole vieläkään saatu laskettua riittävästi, kun tarkastellaan, paljonko esimerkiksi vuorokausi vastaanottokeskuksessa maksaa.

Suomesta tulee tehdä nopealla aikataululla epähoukutteleva maa sellaiselle maahanmuutolle, joka heikentää huoltosuhdetta ja rasittaa kansantaloutta. Toimenpiteet on aloitettava välittömästi, sillä Suomella on Pohjoismaihin ja lukuisiin muihin Euroopan maihin verrattuna löysin turvapaikkapolitiikka.

Suomessa maksettava vastikkeeton raha on yksi pääasiallinen houkutustekijä turvapaikanhakijalle. Siksi tukia pitää karsia. Vastaanottoraha tai muu sellainen tuki, jota maksetaan jo ennen turvapaikkapäätöstä, on käytännössä lopetettava ja korvattava vain ruoan, majoituksen ja vaatteiden ynnä muun välttämättömän tarjoamisella. Tämä ei tule myöskään perustuslailliseksi ongelmaksi, sillä riittävä toimeentulo tällöin taataan.

Valiokunnan lausunto HaVL 29/2018 vp
Eriävä mielipide 2

Kotouttaminen

Maahanmuutto on luonut yhä vahvistuvan ja laajenevan toimintapiirin niin julkishallinnolliselle kuin yksityiselle sektorille. Kotouttamispolitiikka on kuvaava esimerkki. Mitä enemmän maahanmuuttoa, sitä enemmän kotouttamista. Mitä enemmän kotouttamista, sitä enemmän maahanmuuttoon liittyvää byrokratiaa ja monikulttuurisuutta.

Kotouttamiseksi kutsutaan perinteisesti kaikkia niitä toimia, joita kohdennetaan erityisesti maahanmuuttajille. Ryhmään kuuluu kaikenlaista työvoimapalveluista ja kulttuurin, kielen ja lukutaidon opetuksesta liikunta- ja sukupuolikasvatukseen sekä yleiseen motivointiin. Myös kotouttamissuunnitelman laatimista on itsessään pidetty kotouttamistoimena.

Kotouttamisen ongelma on maahanmuuton ongelma. Näitä asioita ei voi eikä pidä erottaa toisistaan.

Suomessa käytössä oleva järjestöjen roolia ja erilaisia hankkeita ja projekteja korostava kotouttaminen lisää ongelmia entisestään -— toimijat saavat käytännössä itse päättää, miten kotouttaminen on onnistunut. Yleensä kyse on osallistuvuudesta, syrjimättömyydestä ja yhdenvertaisuudesta. On selvää, että tällainen ei voi olla objektiivista eikä kokonaisuuden kannalta hyödyllistä.

Yksinkertaisin kotoutumisen indikaattori on tietenkin työllistyminen. Aineistoa ja lukuja on hyvin paljon saatavilla. Vuonna 2016 viitisen prosenttia kotoutumiskoulutuksen suorittaneista oli siirtynyt työmarkkinoille kolme kuukautta kotoutumiskoulutuksen päättymisen jälkeen. Kolmannes odotti työttömänä työnhakijana siirtymistä seuraavaan palveluun, ja hieman yli puolet oli jo siirtynyt seuraavaan toimenpiteeseen.

Maahanmuuttajien työllisyyslukujen perusteella päätelmä on yksiselitteinen: kotouttaminen on pahasti epäonnistunut. Tämä — kuten maahanmuuttajien verraten korkea riippuvuus tulonsiirroista -— on hyvin yksinkertaisesti todennettavissa. Toisaalta kuten tiedämme, työllisyysastekin antaa liian ruusuisen kuvan, sillä iso osa maahanmuuttajien työpaikoista on ns. "maahanmuuttajatyöpaikkoja", joita ei olisi olemassa ilman maahanmuuttoa.

Voidaan siis tehdä suora johtopäätös siitä, että epäonnistuvan kotouttamispolitiikan harjoittaminen kannattaa lopettaa heti.

— 30 miljoonaa euroa momentilta 26.40.63

— 100 miljoonaa euroa momentilta 26.40.21

— 200 miljoonaa euroa momentilta 32.70.30

Rajavartiolaitos, Tulli ja Hätäkeskuslaitos

Jotta rajamme säilyvät turvattuina myös rauhan aikana, on varmistettava Rajavartiolaitoksen, Tullin ja Hätäkeskuslaitoksen riittävät resurssit. Emme ole valmiita tinkimään sisäisestä tai ulkoi-

sesta turvallisuudesta edes syrjäseuduilla. Vaadimme siksi lisää resursseja rajavartiolaitokselle, jotta he pystyvät hoitamaan tehtävänsä maamme koskemattomuuden varmistajina.

Poliisi

Vielä vuonna 2010 virassa olevia poliiseja oli Suomessa vajaat 8 000. Nyt luku on noin 7 150. Poliiseja pitää kouluttaa kenttätyöhön tuntuvasti enemmän.

Suomessa on ylivoimaisesti vähiten poliiseja per asukas Pohjoismaissa. Esimerkiksi Ruotsissa on kaksi poliisia tuhatta asukasta kohden, kun suhdeluku on Suomessa 1,3. Silti Ruotsin poliisi on ongelmissa esimerkiksi humanitäärisen maahanmuuton aiheuttaman lähiöväkivallan, tuhotöiden ja terrorismiuhan alla. Näin ollen myös suojelupoliisin ja keskusrikospoliisin toimintaedellytyksiä on parannettava.

Suomen turvallisuustilanne ei ole parantunut sen myötä, kun poliisien määrä on vähentynyt — päinvastoin. Kansalaisten turvallisuuden takaaminen on valtiovallan ensisijaisia tehtäviä, ja perussuomalaiset olisivat valmiita satsaamaan poliisin työhön tuntuvasti.

Kyse ei ole pelkästään siitä, että ulkona on turvallista liikkua, vaan myös oikeusturvasta. Kun poliisin resursseja vähennetään, tutkinta-ajat kasvavat entisestään ja rikosten selvittämisprosentti heikkenee.

50 miljoonaa euroa momentille 26.10.01

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa päätöstä tehdessään huomioon eriävässä mielessä esitetyt näkökohdat.

Helsingissä 23.10.2018

Juho Eerola ps

ERIÄVÄ MIELIPIDE3

Perustelut

Sisäisen turvallisuuden kannalta on tärkeää, että riittävä rahoitus voidaan taata viranomaistoiminnan turvaamiseksi yhteiskunnan eri sektoreilla. Hallitus on talousarviossaan vuodelle 2019 esittämässä sisäministeriön hallinnonalalle yhteensä yli 23 miljoonan euron leikkauksia. Tämä leikkaus on huomattavasti pienempi verrattuna edellisvuosien leikkauksiin. On kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, ettei säästötoimenpiteistä voi odottaa tuloksia heti eikä välttämättä seuraavien vuosienkaan aikana. Tämä koskee esimerkiksi keskittämistoimenpiteitä ja terveydenhuoltoa päivystysuudistuksen myötä. Määrärahojen leikkauskierrettä ei voi jatkaa odottamatta tuloksia edellisistä toimenpiteistä. Edelliset säästöt ovat kurittaneet niin poliisitointa, Rajavartiolaitosta kuin pelastus- ja hätäkeskuslaitosta, ja kaikilla hallinnonaloilla on jouduttu tekemään sopeuttamistoimenpiteitä. Lisäykset vuoden 2019 talousarvioon ovat tervetulleita, mutta eivät korvaa jo tehtyjä leikkauksia.

Poliisitoimi ja harmaa talous

Yksi turvallisen yhteiskunnan perusedellytyksistä on toimiva ja tarkoituksenmukaisesti resursoitu poliisitoimi. Viime vuosien aikana poliisin edellytykset toimia ovat kuitenkin kärsineet määrärahaleikkauksien takia. Tämän takia onkin positiivista, että hallitus on vaalikauden loppupuolella esittänyt poliisitoimelle lisärahoitusta.

Varsinkin harvaan asutuilla seuduilla toimintavalmius on kärsinyt. Onkin positiivista, että harvaan asuttujen alueiden turvaamiseen ollaan esittämässä erityistä 3,3 miljoonan euron määrärahaa ensi vuodelle. Pidemmällä aikavälillä tarvitaan kuitenkin pysyvää kehystason nostoa, jotta toimintaa voidaan suunnitella pitkäjänteisemmin. Esimerkiksi keskusrikospoliisi nostaa lausunnossaan esiin tarpeen voida tehdä toiminnan ja talouden suunnittelua pidemmälle aikavälille kuin yhdelle kalenterivuodelle kerrallaan. Määrärahalisäykset mahdollistavat määräaikaisten virkojen lisäämisen, mutta rahoituksen tason ennakoimattomuus johtaa vaikeuksiin nimitysprosessien osalta niissä hankkeissa, jotka eivät ole vain yhden kalenterivuoden mittaisia. Poliisitoimen ICT-investointien tarve on myös suuri. Esimerkiksi tieliikennelain kokonaisuudistuksen myötä uuden liikennevirhemaksun käsittelyyn tarvittavalle tietojärjestelmälle tarvittaisiin n. 3 — 4 miljoonan euron rahoitus, jotta järjestelmä saataisiin käyttöön lain astuessa voimaan vuonna 2020.

Poliisille ei myöskään ole myönnetty lisärahoitusta vuoden 2019 talousarviossa Suomen tulevalle EU-puheenjohtajuuskaudelle, joka ajoittuu heinäkuusta joulukuuhun 2019. Vuoden 2018 lisätalousarviossa puheenjohtajuuskauden kalusto- ja välinehankintoihin myönnettiin 2,7 miljoonaa euroa. Välttämättömiin hankintoihin tarvittaisiin kuitenkin n. 10 miljoonaa euroa lisää, sillä puheenjohtajuuskausi edellyttää poliisitoimelta resurssien uudelleen kohdentamista. Esimerkiksi liikennevalvonnasta siirretään resursseja turvajärjestelyihin. Resurssien uudelleenkohdentamisen myötä esimerkiksi poliisin paljastamien rattijuopumusten määrän arvioidaan laskevan. Myös toimintavalmiusaikojen ja hälytyspalvelujen tason säilyttäminen arvioidaan haasteelliseksi.

Valiokunnan lausunto HaVL 29/2018 vp
Eriävä mielipide 3

Harmaa talous aiheuttaa suurta vajetta verotuloihin. Vuonna 2010 eduskunnan tarkastusvaliokunnalle tehdyn selvityksen mukaan harmaasta taloudesta johtuvat vuosittaiset verotulojen menetykset ovat Suomessa 4 — 6 miljardin euron kokoluokkaa. Tämä vastaa 5,5 — 7,5 prosenttia bruttokansantuotteesta. Sipilän hallitus on kuitenkin päättänyt olla priorisoimatta harmaan talouden torjuntaa tilanteessa, jossa tarvitsisimme harmaan talouden torjuntaan määrätietoisia ja johdonmukaisia toimenpiteitä ja riittävää rahoitusta. Poliisitoimi, Tulli, tuomioistuinlaitos, syyttäjälaitos ja Verohallinto tarvitsevat riittävät resurssit harmaan talouden tehokkaaseen torjumiseen. Panostaminen harmaan talouden torjuntaan maksaa itsensä nopeasti takaisin niiden verotulojen muodossa, joita valtio ei muuten saisi. Onkin valitettavaa, että erillisestä harmaan talouden torjunnan määrärahasta on vaalikauden aikana luovuttu.

Raskaan liikenteen valvonta

Liikennevalvonnan resursseja on viime vuosina kohdennettu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden hallintaan sekä rikostorjuntaan. Myös ensi vuodelle liikennevalvontaan kohdennettua työaikaa joudutaan osoittamaan näille alueille. Myös liikenteen sääntelyn ja seuraamusten merkittävät muutokset edellyttävät laajasti henkilöstön kouluttamista, mikä sitoo liikennevalvonnan henkilöstöresurssia vuonna 2019. Lisäksi EU-puheenjohtajakauden aikana liikennevalvonnan resursseja kohdennetaan turvajärjestelyihin. Poliisin raskaan liikenteen valvonnan tason arvioidaankin edellä mainituista syistä laskevan.

Muun muassa raskaan liikenteen ajo- ja lepoaikamääräysten rikkominen sekä ajoneuvojen kuntoon liittyvät ongelmat merkitsevät erityistä riskiä liikenneturvallisuudelle. Liikkuvan poliisin lakkauttaminen on osaltaan vähentänyt raskaan liikenteen valvontaa Suomen teillä. Kuljetusten valvontaa on lisäksi siirretty Liikenteen turvallisuusvirasto Trafille, jolla ei ole riittäviä resursseja ja kokemusta tällaiseen valvontaan. Liikenteeseen ja sen valvontaan erikoistuneella poliisilla on ammattitaitoa, jota muilta viranomaisilta tai paikallispoliisilta ei voi edellyttää.

Tällä hetkellä poliisin resurssit eivät riitä valvomaan raskasta liikennettä riittävän kattavasti. Raskaan liikenteen valvontaan tarvitaan erityisosaamista ja ammatillisia taitoja. Kuljetusten laillisuuden ja turvallisuuden turvaamiseksi tien päällä tapahtuvaan valvontaan on osoitettava lisää resursseja. Tavaraliikenteen valvontaa tulisi tehostaa myös, jotta kuljetusalalla yleistä harmaata taloutta saataisiin karsittua. Erillisellä raskaan liikenteen valvontayksiköllä olisi paremmat mahdollisuudet valvoa kattavasti raskasta liikennettä. Yksikön perustaminen lisäisi koko liikenteen turvallisuutta Suomen maanteillä.

Hätäkeskustoiminta

Hätäkeskuslaitoksella on keskeinen rooli sisäisen turvallisuuden kentällä ja kansalaisten perusturvallisuuspalveluiden tuottajana. On positiivista, että ensi vuoden talousarvioesitys paikkaa osin vaalikauden aikana leikattuja hätäkeskustoiminnan määrärahoja. Tästä huolimatta hätäkeskustoimintaan ensi vuodelle esitetty rahoitus on yhä 4,5 miljoonaa euroa alempi kuin vaalikauden alussa. Käytännössä määrärahojen lasku on näkynyt hätäkeskusten henkilöstömäärän laskuna.

Valiokunnan lausunto HaVL 29/2018 vp
Eriävä mielipide 3

Hätäkeskuslaitoksen toimintamenot ovat jyrkässä kasvussa muun muassa uuden hätäkeskustietojärjestelmän käyttöönoton sekä yleisen ICT-kustannuskehityksen myötä. Samaan aikaan Hätäkeskuslaitos on kamppaillut koulutetun henkilöstön saatavuudesta. Nykyiset hätäkeskuspäivystäjäkoulutusjärjestelmät eivät tuota riittävästi koulutettua henkilöstöä viraston tarpeisiin. Hätäkeskuslaitoksen henkilöstömäärä on laskenut viimeisen neljän vuoden aikana kymmenellä prosentilla.

Vaikealla henkilöstötilanteella on suorat vaikutukset viraston toimintakykyyn, mikä näkyy toimintavalmiuden ja palvelutason alenemisena. Henkilöstövajeesta johtuen hätänumeron odotusajat ovat venyneet. Pitkien odotusaikojen määrä on kasvanut yli kolmanneksella aiempaan verrattuna.

Talousarvioesityksessä Hätäkeskuslaitokselle esitettävät määrärahat eivät mahdollista nykyisen henkilöstömäärän ja palvelutason ylläpitämistä, vaan määrärahavaje tarkoittaisi henkilöstömäärän vähentämistä, mikä romuttaisi nykyistä edistyksellistä hätäkeskusjärjestelmää.

Edellä olevan perusteella esitämme, että hätäkeskuslaitoksen määrärahaan ensi vuodelle lisätään 6,8 miljoonaa euroa toiminnan turvaamiseksi.

Kiintiöpakolaisten vastaanotto ja kotoutuminen

Globaali pakolaistilanne on useiden pitkittyneiden konfliktien takia historiallisen vakava. Maailmanlaajuisesti yli 68 miljoonaa ihmistä on joutunut jättämään kotinsa paetakseen sotaa ja vainoa. Heistä yli 25 miljoonaa on pakolaisina kotimaansa ulkopuolella. Vastuu pakolaisten auttamisesta ei jakaudu tasaisesti valtioiden kesken. Pakolaisista 85 % oleskelee köyhissä ja kehittyvissä maissa, ja neljä viidestä pakolaisesta oleskelee lähtömaiden naapurimaissa. Esimerkiksi 6 miljoonan asukkaan Libanonissa elää miljoona syyrialaista pakolaista ja Turkissa on kolme ja puoli miljoona pakolaista. Yli puolet kaikista pakolaisista on lapsia.

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n koordinoima uudelleensijoittaminen pakolaiskiintiössä on hallittu keino auttaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia pakolaisia. Se tarjoaa hädänalaisimmille kipeästi kaivatun turvallisen reitin suojeluun ja mahdollistaa uuden alun usein vuosia pakolaisleireillä eläneille ihmisille. Kiintiöpakolaisiksi valitaan muun muassa kidutuksen uhreja, väkivaltaa kokeneita naisia, vammaisia ja lapsiperheitä. Suomen viime vuosina vastaanottamista kiintiöpakolaisista noin puolet on ollut lapsia. UNHCR:n mukaan 1,2 miljoonaa pakolaista tarvitsee uudelleensijoituspaikan nykyisen oleskelumaansa ulkopuolelta. Paikkoja on kuitenkin tarjolla vuosittain murto-osalle heistä.

Suomi on osallistunut kiintiöpakolaisten vastaanottoon pitkään ja esimerkillisesti. Vuosittaisen pakolaiskiintiön suuruus ei ole kuitenkaan heijastellut maailman historiallista pakolaistilannetta. Vuotuinen pakolaiskiintiö on ollut 750 henkeä 2000-luvun alusta lähtien, lukuun ottamatta vuosia 2014 ja 2015, joille kiintiötä nostettiin erityisesti Syyrian tilanteen vuoksi 1 050:een. Sittemmin humanitaarinen tilanne Syyriassa on pahentunut, ja myös useat muut pitkittyneet konfliktit pakottavat ihmisiä pakenemaan kotimaistaan. Pakolaiskiintiö kuitenkin laskettiin vaalikauden alussa takaisin 750:een, eikä sitä ole vieläkään korotettu huolimatta muun muassa sisäministeri-

ön esityksestä ja siitä, että Suomeen saapuu jo vähemmän turvapaikanhakijoita kuin ennen vuotta 2015.

Pakolaisten auttamiseksi tarvitaan myös yhteiseurooppalaisia ratkaisuja ja sitovaa vastuunjakoa. Tämä ei kuitenkaan voi tarkoittaa turvapaikkamenettelyn ulkoistamista EU:n rajojen ulkopuolelle ja nyt esitettyjen uusien keskusten perustamista maihin, joissa pakolaiset ja turvapaikanhakijat kärsivät jo nyt vakavista ihmisoikeusloukkauksista. Sen sijaan tarvitaan tukea olemassa olevalle YK-vetoiselle järjestelmälle, jolla autamme eniten apua tarvitsevia nyt. Pakolaiskiintiötä tulee nostaa merkittävästi vaiheittain.

Yllä olevan perusteella esitämme, että pakolaiskiintiö korotetaan 2 500:aan.

Kuntien tehtävät

Suomessa on tällä hetkellä reilut 300 kuntaa. Valtiovallan määrätietoisten toimenpiteiden seurauksena kuntien lukumäärä on pienentynyt noin neljänneksellä vuodesta 2007. Haluamme, että kunnilla on tärkeitä ja selkeästi määriteltyjä tehtäviä. Vapaaehtoisten kuntaliitosten ja uudelleenjärjestelyjen kautta kunnat voivat tehostaa toimintaansa ja kehittää kunnallisia palveluita. Haluamme vahvoja peruskuntia, joilla on tarvittavat resurssit siihen, että ne voivat keskittyä ydintoimintaansa — suomalaisten hyviin lähipalveluihin.

Uskomme, että vapaaehtoisten kuntaliitosten, kuntien tehtävien karsimisen ja kunnallishallinnon tehostamisen avulla on mahdollista säästää kuntien valtionosuuksista.

Valtion kiinteistöpolitiikka

Senaatti-kiinteistöt hoitavat valtion kiinteistövarallisuutta ja huolehtivat valtion kiinteistöjen vuokraamisesta esimerkiksi Rajavartiolaitokselle ja poliisitoimelle. Senaatti-kiinteistöt ovat nostaneet vuokratasoa viime vuosien aikana, mikä on johtanut toimitilakulujen nousuun. Esimerkiksi Poliisihallitus nostaa lausunnossaan esille sen, ettei valtion talousarviossa esitetty määrärahakehys riitä ylläpitämään 7 200:n poliisimiehen tavoitetasoa vuokrakustannusten noustessa. Kiinteistöjen vuokraamisesta aiheutuvat kulut joudutaan ottamaan operatiivisesta toiminnasta. Toimitilakustannusten nousun takia poliisitoimelle tulisi saada lisärahoitusta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon

ja että valtiovarainvaliokunta lisää 10 000 000 euroa momentille 26.10.01 raskaan liikenteen valvontayksikön perustamiseen.

Valiokunnan lausunto HaVL 29/2018 vp
Eriävä mielipide 3

Helsingissä 23.10.2018

Matti Semi vas
Olli-Poika Parviainen vihr